

Suvremena uloga odgojitelja u igri na otvorenom

Andrijanić, Tena

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:937927>

Rights / Prava: [Attribution-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-20**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

UČITELJSKI FAKULTET

**PREDDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ RANI I PREDŠKOLSKI
ODGOJ I OBRAZOVANJE**

Tena Andrijanić

**SUVREMENA ULOGA ODGOJITELJA U IGRI NA
OTVORENOM**

Završni rad

Petrinja, srpanj 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

UČITELJSKI FAKULTET

**PREDDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ RANI I PREDŠKOLSKI
ODGOJ I OBRAZOVANJE**

Tena Andrijanić

**SUVREMENA ULOGA ODGOJITELJA U IGRI NA
OTVORENOM**

Završni rad

Mentor rada:

prof. dr. sc. Anka Jurčević Lozančić

Sumentor:

Anabela Kunert, mag. praesc., educ.

Petrinja, srpanj 2024.

SADRŽAJ

1	UVOD	1
2	IGRA.....	3
2.1	Igra na otvorenom.....	4
2.1.1	Zašto je igra na otvorenom važna?	5
2.1.2	Odnos između igre na otvorenom i razvoja djeteta.....	7
2.1.2.1	Igra na otvorenom i socijalni razvoj.....	7
2.1.2.2	Igra na otvorenom i emocionalni razvoj.....	8
2.1.2.3	Igra na otvorenom i tjelesni razvoj.....	10
2.1.2.4	Igra na otvorenom i kognitivni razvoj.....	11
3	RIZIČNA IGRA.....	13
4	ULOGA ODGOJITELJA U DJEČJOJ IGRI.....	16
4.1	Ponašanja odgojitelja tijekom igre	18
4.1.1	Vrlo dobra i vrlo loša ponašanja odgojitelja.....	19
4.2	Odgojitelj kao pasivni promatrač	19
4.3	Odgojitelj kao zainteresirani promatrač i suigrač.....	20
4.4	Odgojitelj kao voditelj i kontrolor	21
4.5	Dokumentacija dječjih igara	22
5	ULOGA ODGOJITELJA U IGRI NA OTVORENOM.....	23
6	ULOGA ODGOJITELJA U RIZIČNOJ IGRI	26
7	PRIMJERI DOBRE PRAKSE IGRE NA OTVORENOM I RIZIČNE IGRE IZ PRAKSE	30
8	ZAKLJUČAK.....	36
9	LITERATURA	37
	POPIS SLIKA	40
	POPIS TABLICA	41
	Izjava o samostalnoj izradi rada	42

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici prof. dr. sc. Anki Jurčević Lozančić što mi je pružila priliku i veliku čast da izradim ovaj završni rad pod njezinim vodstvom. Također, veliko hvala sumentorici Anabeli Kunert, mag. praesc. educ. na informacijama, podršci i motivaciji tijekom procesa pisanja završnog rada, a posebno na povjerenju, pravednosti i nesebičnom dijeljenju znanja tijekom mog školovanja.

Na nesebičnom dijeljenju znanja, savjeta, informacija te materijala želim zahvaliti i svojim kolegicama koje su to uvijek činile. Također, ovaj studij mi je pružio nešto dragocjeno, a to je pravo prijateljstvo – Lucija, hvala što si bila moj vjetar u leđa.

Hvala mojoj obitelji, a posebno mojim roditeljima i kumi Heleni koji su mi bili velika potpora tijekom studiranja, poticali me i dijelili radost uspjeha sa mnom. Neizmjereno hvala mojoj majci i svekrvi na uvijek otvorenom „baka servisu“.

Najveće hvala mom suprugu i ocu moje prekrasne kćeri Magdalene, bez čije podrške, razumijevanja i motivacije ne bih uspjela. Ivane, hvala ti što si vjerovao u mene kada ni sama u sebe nisam.

SAŽETAK

Suvremena uloga odgojitelja u igri na otvorenom

Igra se smatra sastavnim dijelom djetinjstva svakog djeteta. U suvremenom svijetu društvo postaje svjesnije zanemarivanja značaja dječje igre na otvorenom jer u današnje vrijeme djeca većinu svoga vremena provode igrajući se u zatvorenom prostoru. Sukladno okružjima i kontekstima u kojima se djeca igraju, dolazi do istovremenog razvoja socijalnih, emocionalnih, tjelesnih i kognitivnih sposobnosti te osjećaja slobode. Rizične igre se također smatraju neizostavnim dijelom adekvatnog razvoja djeteta kroz koje se stječu različita iskustva. Odgojitelji predstavljaju važnu ulogu u poticanju igre na otvorenom u vrtićkim ustanovama. Osiguravaju poticajna okružja koja djeci omogućavaju istraživanje i napredovanje u interakcijama s okolinom. Osim toga odgojitelji osiguravaju brojne prirodne materijale, sadržaje te provode raznovrsne aktivnosti na otvorenom. Provođenjem igre na otvorenom povećavaju se mogućnosti ozljeđivanja djece, ali kroz igru koja ima elemente rizika, djeca uče savladavanje i izbjegavanje opasnosti. Osim toga, dolazi do razvoja samostalnosti i sposobnosti donošenja različitih odluka što se smatra izuzetno važnim za cjelokupan razvoj djece.

Cilj ovoga rada je osvijestiti koliko je važna igra na otvorenom i na koji način djeluje na cjelokupan razvoj djece, a naglasak u ovom radu je stavljena na važnost suvremene uloge odgojitelja u igri na otvorenom. U radu su također prikazani primjeri dobre prakse igre na otvorenom i rizične igre prema uzoru na skandinavske zemlje. Također je opisano trenutno stanje vrtića koji su usmjereni na odgoj i obrazovanja na otvorenom u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi: igra na otvorenom, rizična igra, šumski vrtić, uloga odgojitelja

SUMMARY

The contemporary role of educators in outdoor play

Play is considered an integral part of every child's childhood. In the modern world, society is becoming more aware of the neglect of the importance of children's outdoor play because nowadays children spend most of their time playing indoors. In accordance with the environments and contexts in which children play, there is a simultaneous development of social, emotional, physical and cognitive abilities and a sense of freedom. Risky games are also considered an indispensable part of the adequate development of a child through which different experiences are gained. Educators play an important role in encouraging outdoor play in kindergartens. They provide stimulating environments that enable children to explore and progress in interactions with the environment. In addition, educators provide numerous natural materials, contents and carry out various outdoor activities. Playing outdoors increases the chances of children getting hurt, but through play that has elements of risk, children learn to overcome and avoid danger. In addition, there is the development of independence and the ability to make different decisions, which is considered extremely important for the overall development of children.

The aim of this paper is to raise awareness of how important outdoor play is and how it affects the overall development of children, and the emphasis in this paper is on the importance of the modern role of educators in outdoor play. The paper also presents examples of good practice of outdoor play and risky play based on the model of Scandinavian countries. The current state of kindergartens focused on outdoor education in the Republic of Croatia is also described.

Key words: outdoor play, risky play, forest kindergarten, the role of educators

1 UVOD

Berk i suradnice (2008) navode kako djeca od rođenja prolaze kroz različite faze djetinjstva, od dojenačke dobi i najranijeg djetinjstva, preko ranog djetinjstva do srednjeg djetinjstva odnosno školske dobi. Od rođenja djeca otkrivaju vlastite mogućnosti i istražuju svijet. U ovom razdoblju života, najznačajnijim i sastavnim dijelom života djeteta smatra se upravo igra. Gledajući kroz povijest, kroz sve kulture, djecu rane i predškolske dobi smatra se dijelom društva u čijim se životima različite igre aktivno provode. Najvažnijom ulogom igre smatraju se procesi učenja i socijalizacije djece odnosno razvoj socijalnih vještina. Osim toga igra ima utjecaj na formiranje ličnosti djeteta te ima iznimno važnu ulogu tijekom perioda odrastanja. Igram kod djeteta dolazi do razvoja kreativnosti, sposobnosti maštanja, pamćenja, koncentracije i pažnje odnosno dolazi do intelektualnog razvoja. Tjelesnom aktivnosti kroz igru dolazi do razvoja motoričkih vještina, istraživanja granica vlastitih sposobnosti i pokreta. Također, kroz igru se razvija emocionalna inteligencija djece. S obzirom na suvremene društvene i ekonomske promjene dolazi do mijenjanja odnosa prema djetinjstvu što za posljedicu dovodi do promijenjenog pristupa i shvaćanja odgojno-obrazovnog procesa djece. Svi nedostaci modernog života mogu se nadoknaditi odgojno-obrazovnim procesom putem igre na otvorenom koja je prožeta faktorima avanturističkih iskustava. Vrlo je važno pružiti prostor na otvorenom koji će stimulirati zdravlje i sveobuhvatan razvoj djeci. Zbog toga je djeci potrebno pružiti prirodno okruženje za spoznavanje jer ono što tijekom djetinjstva vide, pomiraju, osjete, dotaknu i čuju pohranjuje se u trajnom sjećanju. Boravljenje na svježem zraku od davnih vremena je glavni faktor u optimalnom rastu i razvoju djeteta. Djeca imaju iznimnu želju za igranjem na otvorenom u prirodnom okruženju koje im pruža istraživanje putem svih osjetila. Suvremenim istraživanjima se potvrđuje povezanost optimalnih i cjelovitih razvoja djece, međutim djeca sve manje vremena provode na otvorenim prostorima.

Iako bi se trebao staviti naglasak na cjelokupno razvijanje djece vrtićke dobi, u zapadnim zemljama se u posljednjim desetljećima spominje zabrinutost oko djetetove sigurnost. Članovi društva su zabrinuti zbog potencijalnih opasnosti u okruženju djece posebice tijekom rizične igre na otvorenom. Uz smanjivanje vremena koja djeca provode na otvorenim prostorima, rastu percepcije negativnih poimanja rizika. Navedeno je posljedično rezultiralo raznolikom ograničenjima u dječjim igrama na otvorenom. Također su se u zapadnim društvima pojedine aktivnosti uz koje su prethodne generacije odrastale, počele smatrati opasnim i nešto što se treba izbjegavati ili održavati uz najveću moguću mjeru opreza (Belknap i Hazler, 2014).

Navedeni autori smatraju kako ovakav pristup pruža nisku razinu prostora i vremena za aktivnosti slobodnih igara posebice one koji bi se odvijale na otvorenom prostoru. S obzirom na prekomjerno zaštićivanje djece od strane roditelja i općenito od društva, Nikiforidou (2013) smatra kako je moguće da se kod djece niti ne razvija želja za samoinicijativom prilikom djelovanja. Nakon roditelja, odgojitelji imaju najvažniju ulogu prilikom odgajanja djece. Posao odgojitelja podrazumijeva skrb i njegu, odgoj i obrazovanje te zdravstvenu zaštitu od prve godine života do polaska u prvi razred osnovne škole. Također imaju veliku ulogu pri razvijanju djetetovičnosti ličnosti zbog čega se naglašava važnost kvalitetnog obrazovanja i odgovarajućih sposobnosti i osobina ličnosti. Odgojiteljeva uloga u igri na otvorenom je iznimno važna posebice u suvremenom društvu u kojem se naglašava potreba za promjenom tradicionalnih vrtića i ugledanjem na skandinavske zemlje. Odgojitelji su dužni djeci omogućiti pozitivno ozračje, sigurnost i mirnoću te primjerene uvjete za provođenje igre. Odgojitelji djeci tijekom igre nude raznolike materijale koji trebaju biti primjereni za različite razvojne faze svakog djeteta. Osim toga, važno je djeci omogućiti neprekinuto vrijeme za igru, iskazati iskrenu zainteresiranost za dječju igru i njihova postignuća. Ključnim čimbenikom uloge odgojitelja se smatra osnaživanje suradnje između djece te poticanje ne međusobne interakcije. Odgojitelji su dužni izdvojiti adekvatnu količinu vremena za promatranje i slušanje djece tijekom igre.

2 IGRA

Igra je u čovječanstvu prisutna od davnih vremena i smatra se dijelom opće kulture svih stupnjeva društvenog razvoja. Postoji od vremena kada nije postojao pojam kojim bi se aktivnost definirala. Tijekom starog vijeka pozornost se posvećivala tjelesnom odgoju djece predškolske dobi te je uključivala i igru. Igra se veže s pojedinim kulturama tijekom evolucije čovjeka koja je praćena učenjima u djetinjstvu radi izgrađivanja oblika ponašanja koji se smatraju neophodnima za razvoj društva. Veže se uz djetinjstvo i bezbrižno biranje aktivnosti po želji. Na Glavnoj skupštini Ujedinjenih naroda 20. studenoga 1989. godine usvojena je Konvencija o pravima djeteta. Ovim dokumentom propisano je pravo djeteta na igru pri čemu članak 31., stavak 1. navodi „Države stranke priznaju djetetu pravo na odmor i slobodno vrijeme, na igru i razonodu primjerenu njegovoj dobi, kao i na slobodno sudjelovanje u kulturnom životu i umjetnostima“. Različiti autori pružaju različita tumačenja pojma igre jer ju je nemoguće operacionalizirati jednom definicijom. Znanosti poput psihologije, antropologije, sociologije, etnologije i pedagogije na različiti način pristupaju pojmu „dječja igra“ (Duran, 1995). Fröbel (prema Stevanović, 2003) smatra kako igra predstavlja početak obrazovanja djeteta i proces kojim se dijete razvija. Autor Ljubešić (2005, prema Nikiforidou, 2013, str. 14) definira igru kao intrinzično motiviranu aktivnost djeteta „koja mu pomaže u otkrivanju svijeta, materijalnog i socijalnog kojim je okruženo, i kroz koju se socijalizira i gradi odnose s osobama koje skrbe o njemu“.

U novije vrijeme autori Mendeš, Marić i Goran (2020) definiraju igru kao vrlo kompleksnu i složenu aktivnost. Nepostojanost cjelovitih teorija o igri ide u prilog navedenoj definiciji, a razlog se temelji na činjenici da se djeca priklanjaju igri zbog zadovoljstva koje im pruža, a ne radi rezultata. Igra predstavlja glavnu aktivnost i preokupaciju djece od njihova rođenja do trenutka kada krenu u 1. razred osnovne škole. Djetetu igra služi kao način vođenja svog dječjeg života i način komunikacije. Autor Else (2015, prema Klarin, 2017) definira igru posebnim setom ponašanja pri čemu je svrha igre upravo igra. Predstavlja dobrovoljnu aktivnost koja se izvodi s užitkom, a može uključivati razne objekte, sukobe i borbe, lokomotorne igre, konstruktivne igre, sociodramske igre, jezične igre i igre s pravilima. Osim toga, igra je vrlo važna za razvoj i učenje djeteta. U prvoj godini života dijete se igra organima govora putem glasanja i vokalizacije radi kasnijeg razvoja vlastitih govornih organa. Na kraju prve godine života, dijete kroz igru gugutanja i cvrkutanja započinje razvoj artikulacije glasova pri čemu se pojava naziva „konverzacijski žargon“. Konverzacijskim žargonom dijete imitira

ritam i artikulira glasove koji nalikuju riječima. Kasniji razvoj je praćen igranjem videoigara radi savladavanja slova, brojki i temelja računalne pismenosti. Aktivnost pisanja djeteta najprije uči kroz igru šaranja po papiru, imitiranje pisanja i čitanja.

2.1 Igra na otvorenom

Djeca rođena između 2013. i 2025. godine pripadaju Generaciji Alfa i sve više vremena provode u zatvorenim prostorima korištenjem suvremene tehnologije kojom zaokupljaju svoje vrijeme. Autor Louv još je 2008. godine naglasio kako se direktno iskustvo s prirodom postupno zamjenjuje indirektnim iskustvima korištenjem elektroničkih medija zbog čega su dječja igrališta sve češće prazna. Današnji odrasli prethodno stoljeće povezuju upravo s igrom na otvorenom tijekom djetinjstva. Dvorišta kuća i ulice su bila središta okupljanja, gdje su stariji preuzimali ulogu vođa, smišljajući igre, dok su mlađi naraštaji u početku imali ulogu promatrača. Postupno bi se pridruživali igri kako bi stekli sigurnost. Igra na otvorenom duboko je ukorijenjena u tradiciju i klasični pristup odgoju djece u mnogim kulturama. Bez obzira na pozitivne utjecaje suvremenog doba u smislu olakšavanja života pojedinca, autonomija, samostalnost, sloboda izbora, ovladavanje novim znanjima i vještinama te istraživanje djeteta ne mogu biti u potpunosti ispunjeni boravljenjem u zatvorenim prostorima i korištenjem suvremene tehnologije. Igranje na otvorenom pruža stvarno iskustvo koje blagotvorno utječe na tjelesno i mentalno zdravlje, jača samopouzdanje te potiče motivaciju i entuzijazam za igrom i istraživanjem okoline. Kroz igru, djeca se socijaliziraju, razvijaju timsku suradnju te grade međusobne veze, što pozitivno doprinosi izgradnji povjerenja i društvenom razvoju. Autor Hanscom (2016) navodi kako priroda omogućuje djetetu opuštanje svog uma, dobivanje inspiracije i duboko uranjanje u svijet mašte. U prirodi je moguće dizajniranje, stvaranje i istraživanje uz niz različitih mogućnosti.

Rezultati brojnih istraživanja konzistentno ukazuju na korelaciju između slobodne igre na otvorenom i razvoja kreativnosti te boljeg rješavanja problema (Hamilton, 2014, prema Hanscom, 2016). Osim toga, rezultati novijeg istraživanja (Krmelj, 2022) pokazuju da kada djeca provode vrijeme u prirodi i razvijaju povezanost s okolišem, potiče se svijest i odgovorno ponašanje prema prirodnom okolišu. Igre na otvorenom i u zatvorenom prostoru su jednako važne. Okolina koja se povezuje s vanjskom igrom obuhvaća prostrano područje koje pruža obilje prirodnih podražaja, svjež zrak te potrebnu slobodu za socijalni, emocionalni i osobni razvoj djece. Autor Durant (2012) ističe različite čimbenike značaja igre na otvorenom poput:

a) *omogućavanje samostalnog učenja* – radi uživanja u procesu učenja, djeci je nužno osigurati prostor u kojem mogu sami provoditi istraživanje, mijenjati ga, koristiti ga i kreativno stvarati;

b) *poticanje društvenog i moralnog razvoja* – igra na otvorenom kroz istraživanja i korištenje različitih materijala zahtijeva surađivanje, pregovaranje i međusobno komuniciranje djece, a kroz socijalne odnose se uočavaju i razumijevaju emocije druge djece što doprinosi moralnom razvoju;

c) *poticanje samopouzdanja i samopoštovanja* – igra na otvorenom omogućuje mogućnost stvaranja buke, veću slobode, veći broj prilika za svladavanje izazovnih zadataka, ostvarivanje postignuća u aktivnostima što ima direktan pozitivan utjecaj na razvijanje samopouzdanja i samopoštovanja djeteta;

d) *poticanje i omogućavanje tjelesne aktivnosti* – igra na otvorenom pruža mogućnost nesmetanog kretanja koje je ključni faktor za rast i razvoj djeteta te stvaranje osjećaja zadovoljstva i ispunjenja;

e) *omogućavanje djetetu preuzimanje rizika* – prilikom planiranja vanjskih prostora za igru, na prvo mjesto se stavlja sigurnost djeteta međutim pružanje prevelike zaštite djeci povećava se razvoj ovisnosti o odraslima te igra na otvorenom pruža mogućnost samostalnog odabira razine rizika u igri prema vlastitim mogućnostima;

f) *omogućavanje usavršavanja i jačanja naučenih vještina* – ponavljanjem, isprobavanjem i oponašanjem usvojenih vještina kod djece dolazi do unaprjeđenja vještina i stvaranja prilika za dobivanje novih spoznaja i umijeća.

2.1.1 Zašto je igra na otvorenom važna?

Generacija Z i Generacija Alfa su od rođenja izložene suvremenoj tehnologiji kao što su digitalne igračke, pametni telefoni i tableti zbog čega je važno da roditelji i odgojitelji zajedničkom suradnjom djeci pružaju mogućnost provođenja vremena i igre na otvorenom. Današnja djeca nisu dovoljno pripremljena za izazove svakodnevnog života. Rezultati brojnih istraživanja ukazuju na potrebu omogućavanja igre na otvorenom djeci, tijekom različitih vremenskih uvjeta. Dječji vrtići su mjesta na kojima se treba inicirati povratak igre na otvorenom. Djeca koja imaju od 1 do 2 godine života trebala bi provesti minimalno 3 sata na

otvorenom prostoru kroz tjelesne aktivnosti. Starijoj djeci koja imaju od 3 do 5 godina preporučuje se bavljenje tjelesnim aktivnostima kroz minimalnih 3 sata i 1 sat energične igre. Ovakvim preporukama se potiče razvijanje rasta i razvoja, jačanje mišićno-koštanog sustava, rad na emocionalnoj i socijalnoj dobrobiti djeteta. SZO (Svjetska zdravstvena organizacija, *eng. World Health Organization*) preporučuje 1 sat umjerene do snažne tjelesne aktivnosti za predškolsku djecu. Igre na otvorenom djetetu pružaju podršku u razvoju senzorne integracije jer se dijete kreće i boravi na različitim podlogama poput neasfaltirane staze, pješčanog tla, travnatog tla, blata i drugih prirodnih površina. U skladu s površinom po kojoj se dijete kreće, kod djece se razvija koordinacija pokreta i vježba kontrole nad mišićno-koštanim sustavom kroz promjenu pokreta. Igre i boravljenje na otvorenom dovode do izloženosti mikroorganizmima koji doprinose jačanju imunološkog sustava djece te određeni mikrobi mogu pružiti zaštitu od pojave alergije. Dodatno, djeca mogu razvijati grubu (poput penjanja i kotrljanja) i finu (uključujući kopanje, građenje i oblikovanje) motoriku (Kamenečki i Pereković, 2016). Tijekom boravljenja i igre na otvorenom, kao što je ranije navedeno, oslobađa se um djeteta i oporavlja od umora i mentalnog preopterećenja (Hlad, 2022).

Što se tiče utjecaja igre na otvorenom na kognitivnu dobrobit, dolazi do razvoja vještina jer se djeci pruža mogućnost postavljanja pitanja, predviđanja i zaključivanja. Međutim, nije svoj djeci omogućeno ili dostupno igranje na otvorenom, pogotovo u određenim urbanim područjima gdje je pristup vanjskim okruženjima ograničen. Igre na otvorenom su kreativnije, društveno interaktivnije, zabavnije, bezbrižnije i aktivnije od igara u zatvorenom prostoru. Također, okruženje za igranje na otvorenom koje omogućuje pristupanje prirodnim materijalima je bogato senzornom stimulacijom te podržava širok spektar različitih umijeća i interesa. Ovakvim okruženjima se podržava cjelokupan razvoj djeteta na mentalnoj, tjelesnoj, estetskoj, socijalnoj, adaptivnoj, emocionalnoj i komunikacijskoj razini. Člankom 44., stavkom 6. Državnog pedagoškog standarda predškolskog odgoja i naobrazbe (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2008) „Vanjski prostori jesu: 1. Opći prostori koji obuhvaćaju: a) prilazne putove (pješačke i kolne), b) parkiralište, c) gospodarsko dvorište; 2. Igrališta koja obuhvaćaju: a) igrališta za djecu jasličke dobi, b) igrališta za djecu vrtićke dobi, c) prostore za poligon – vožnju, d) slobodne površine, e) spremište za vanjska igrališta i f) sanitarni čvor pristupačan s igrališta“. Člankom 48. istog dokumenta propisuje se „Vanjski prostori namijenjeni djeci moraju biti ograđeni i sigurni za djecu te sadržavati zelene površine, osunčane i hladovite prostore za igru. Igrališta moraju imati površinu najmanje 15 m² po djetetu i biti odgovarajuće opremljena spravama primjerenim dobi djece, pitkom vodom i vodom za igru“.

2.1.2 Odnos između igre na otvorenom i razvoja djeteta

Igra na otvorenom je od velikog značaja za pojačanu tjelesnu aktivnost iz koje proizlazi niz pozitivnih utjecaja na zdravlje djeteta poput manje prekomjerne mase, bolje tjelesne spremnosti, manji broj kardiovaskularnih bolesti, boljeg mentalnog zdravlja i kvalitete života, boljih kognitivnih i socijalnih kompetencija, bolje prilagodbe na okruženje i smanjenja antisocijalnih ponašanja (Moss, 2012). U igri se djetetu pruža mogućnost razvijanja svih svojih potencijala i cjelovitog razvoja. U nastavku su prikazana razvojna područja koje je moguće jačati i usvajati u igri na otvorenom.

2.1.2.1 Igra na otvorenom i socijalni razvoj

Pod pojmom socijalnog razvoja djeteta podrazumijevaju se sposobnosti pomoću kojih djeca grade međuljudske odnose. Socijalni razvoj djeteta obuhvaća sposobnosti koje im omogućuju izgradnju međuljudskih odnosa, s neophodnim znanjem, vještinama, stavovima i ponašanjima. Pored izgradnje veza s drugim ljudima, socijalni razvoj također uključuje razvijanje vještina rješavanja problema i donošenja odluka. U predškolskoj dobi, od treće godine nadalje, primjećuje se značajna potrebu za interakcijom, komuniciranjem i suradivanjem s drugom djecom i odraslima. Do tog trenutka, socijalni odnosi kod djece još nisu u potpunosti razvijeni niti vidljivi. Kako djeca rastu, aktivno se uključuju u rad s drugima, gdje razvijaju svoje socijalne vještine za suradnju i rješavanje sukoba. Autor Valjan Vukić (2012) smatra vanjski prostor izuzetno pogodnim za razvijanje socijalnih odnosa. Navodi kako vanjski prostori trebaju biti inspirativni kako bi pružili adekvatne opcije za igranje i druženje s ostalom djecom. Međutim, razvoj socijalnih vještina ne odvija se u jednom trenutku, već gradijalno od samog rođenja djeteta. Već pri rođenju, socijalni odnosi počinju se razvijati putem signala koje djeca šalju svojoj okolini. Ti signali služe kao izraz djetetovih potreba. Kako dijete raste, postaje sposobnim za uspostavljanje socijalnih interakcija s okolinom, što ima pozitivan utjecaj na njegov prosperitet. Prema autoru Valjanu Vukiću (2012), vrhunac socijalnog razvoja postiže se kada djeca uspiju potpuno integrirati sebe u svijet koji ih okružuje. Kada dijete krene u predškolsku ustanovu, počinje razvijati ozbiljnije socijalne odnose jer se odvaja od roditelja i ulazi u novo okruženje s nepoznatim ljudima i prostorom. Tada postaju važni prijatelji, postajući ključne figure u djetetovom životu, kako navodi Slunjski (2008). Također, istraživanje naglašava da organizacija i kvaliteta prostorno-materijalnog okruženja imaju utjecaj na kvalitetu socijalnih odnosa među djecom.

Bitno je da djeca razvijaju osjećaj pripadnosti, osjećaju se važnima i voljenima, te da razvijaju osjećaj povjerenja i razumijevanja kako bi se potaknuo socijalni razvoj. Prema autoru Hansenu i suradnicima (2006) uloga odgojitelja je iznimno važna tijekom razvoja socijalnog razvoja djece. U bliskom odnosu između odgojitelja i djece, dijete počinje učiti kako vjerovati sebi i drugima oko sebe. U razdoblju prije polaska u školu, djeca sve više osvještavaju svoj identitet i istovremeno percipiraju sebe kao dijelove šireg društvenog konteksta. Ovaj proces proizlazi iz povećane autonomije, napredovanja kognitivnih vještina te razvoja emocionalnosti kroz empatiju i socijalnu kompetenciju u odnosima s obitelji i drugom djecom. Parten (1933, prema White, 2008) opisuje društvenu igru kao proces koji obuhvaća sljedeće čimbenike: samostalna igra, paralelna igra i zajednička igra. Djeca počinju igru samostalno (sama sa sobom) te postupno ulaze u igru s drugom djecom. Utvrđena je pozitivna povezanost između sudjelovanja u slobodnim igrama i mogućnosti prepoznavanje emocija kod djeteta čime je potvrđeno da se socijalne vještine djece razvijaju sudjelovanjem u slobodnim igrama na otvorenom. Velik broj mogućnosti za razvijanje socijalnih vještina se nudi u kreativnoj igri u prirodnim okruženjima. Korištenjem prirodnih materijala, djeca dijele svoja otkrića, mogu pregovarati i rješavati probleme s drugom djecom, stvarati nešto novo i uživati u igranju s prijateljima. Dolazi do razvoja komunikacije i prosocijalnih ponašanja kao što su pomaganje i surađivanje. Vanjska okruženja smatraju se idealnima za komunikaciju s djecom zbog nepresušnog izvora različitih tema iz prirode koja potiče interes djece. Djeca koja se igraju na otvorenom prostoru, gdje su dostupne raznovrsnije mogućnosti igre, pokazuju veću slobodu, razvijaju percepciju i pokazuju manje problematičnih ponašanja u odnosu na djecu koja se igraju na tradicionalnom igralištu. Primjećuje se da se društvene prednosti igre na otvorenom mogu razlikovati s obzirom na spol. Aktivnosti poput jurnjave, trčanja i igara "superheroja" često su uključene u igre dječaka na otvorenom i mogu doprinijeti izgradnji prijateljstava između dječaka. Uspoređujući igru na otvorenom i zatvorenom prostoru, djevojčice pokazuju veću djelotvornost, a dječaci češće provode igru na otvorenom.

2.1.2.2 Igra na otvorenom i emocionalni razvoj

Emocionalni razvoj djeteta započinje u trenutku rođenja. Dolazi do uspostavljanja odnosa između djeteta i roditelja ovisno o roditeljskom odgovoru na potrebe djeteta. Prve emocije djeca pokazuju pojedincima iz okoline s kojima imaju najviše kontakta. Psihološki razvoj djeteta se temelji na povjerenju (Hansen i sur., 2006). Ukoliko se razvija povjerenje i dijete dobiva odgovore na poslone signale, dolazi do razvoja sigurno privrženog djeteta.

Sigurnom privrženosti se djetetu pruža mogućnost nesmetanog psihološkog i socijalnog razvoja punog sigurnosti i empatije. U slučaju razvoja nesigurne privrženosti dolazi do češće pojave negativnih emocija koje negativno utječu na djetetov razvoj uzrokujući različite probleme s mentalnim zdravljem. Adaptacija u predškolskoj ustanovi pruža mogućnost uviđanja nesigurne privrženosti. Osim toga, emocionalna sigurnost djeteta ovisi o aktivnom sudjelovanju svih članova kako bi se dijete upoznalo te kako bi se izgradili sigurnost i povjerenje. Odgojitelji i roditelji imaju važnu ulogu u procesu emocionalnog razvoja djeteta omogućavajući im utjehu, podršku i razumijevanje. Boravak s odraslima koji pružaju utjehu i ohrabrenje dovodi do napretka u emocionalnom razvoju djeteta (Hansen i sur., 2006). Važno je pružati potporu razvoju dječjeg samopouzdanja, osjećaja prihvaćenosti i pozitivne slike o sebi. Igra na otvorenom jača samopouzdanje djeteta, pruža priliku za razvoj povjerenja u drugu djecu i odrasle, jača međuljudske odnose i dovodi do jačanja regulacije ponašanja putem različitih mehanizama (Klarin, 2017). Isti autor kao primjere ovih mehanizama navodi modifikaciju, promatranje i evaluaciju vlastitih emocija s ciljem prilagođavanja na određene situacije. Razvoj samoregulacije olakšava ostvarivanje međuljudskih odnosa koje karakterizira kvaliteta i zadovoljstvo.

Putem igre, dijete uči o svojim emocijama i emocijama druge djece te na taj način uči surađivati kroz uvažavanje želja i potreba drugih. Igra uči djecu kako svaki pojedinac posjeduje način na koji može doživljavati i iskazivati svoje emocije. Osim toga, razvija se empatija i samokontrola te dijete uči na koji način u pojedinim situacijama može staviti određenu želju ili potrebu u drugi plan. Pozitivan utjecaj odgojitelja na emocionalni razvoj djeteta zahtijeva uvažavanje djetetovih emocija, pomaganje u učenju verbalizacije emocija i jačanje njihovog samopouzdanja. Kako bi se emocionalna kompetencija razvijala adekvatno, djeci je potrebno pružiti pomoć kako bi razumjeli svoje emocije i smjernice za izražavanje svojih emocija na društveno prihvatljive i osobno zdrave načine. Kroz igru na otvorenom doprinosi se razvoju regulacije emocija. Primjerice, njegovanje u obliku brige za prirodu ili životinje može pomoći djetetu kada je ljuto ili povrijeđeno. Kreativne igre u prirodi uvijek trebaju biti vođene poštovanjem i brigom za živa bića i prirodu. Pokazivanje brige za životinje može promicati veće ispunjenje u životu pojedinca i osjećaju brige za okolinu. Iskustvima u prirodnom okruženju djetetu se pruža mogućnost za učenje nošenja s frustracijom prilikom svladavanja novih akademskih vještina i za učenje načina upravljanja ljutnjom kada je djetetovo ponašanje ograničeno pravilom i zabranom. Kada djeca doživljavaju pozitivno iskustvo u prirodnom okruženju, razvija se pozitivna slika o sebi.

2.1.2.3 Igra na otvorenom i tjelesni razvoj

Igrom se zadovoljava najveća potreba djeteta koja se odnosi na potrebu za kretanjem, a predstavlja osnovu cjelokupnog razvoja (Klarin, 2017). Djetetov razvoj je individualan što znači da dva djeteta jednake dobi pokazuju razlike u razvoju. Tijekom igre, dijete samostalno odabire onu aktivnost koja mu je zanimljiva, u kojoj se osjeća sigurnim i koja mu zadovoljava njegove potrebe. Djeca će izbjegavati one igre u kojima osjećaju nesigurnost pa tako Klarin (2017) navodi primjer djeteta koje pokazuje izbjegavanje igara u kojima se osjeća neugodno te primjer djeteta koje pokazuje tešku koordinaciju vlastitih pokreta ili se prilikom hvatanja i bacanje lopte ne osjeća dobro. Ova djeca će radije odabirati sudjelovanje u igrama u kojima se ne koristi lopta. Rast i povećanje mogućnosti djeteta za korištenje vlastitog tijela predstavljaju dva čimbenika tjelesnog razvoja. Ponovno roditelji i odgojitelji imaju važnu ulogu u tjelesnom razvoju djeteta. Trebaju omogućiti osiguranje okruženja i prostora te im ponuditi aktivnosti za razvoj fine i grube motorike. Pojam fine motorike podrazumijeva upotrebu ruku, šaka i prstiju (precizne pokrete prstiju) dok pojam grube motorike podrazumijeva pokrete poput trčanja i hodanja. Razvijanje opisanih motorika odvija se na drugačiji način kod djece iste dobi.

Kod djece mlađe dobi, procesi poput istraživanja, otkrivanja i spoznavanja svijeta imaju značajan utjecaj na razvoj tjelesnih mogućnosti djeteta. Tijekom istraživanja dijete koristi svoje tijelo te ga postavlja u interakcijski odnos s različitim objektima i dolazi do javljanja funkcionalne igre. Naziv je dobila po korištenju novih motoričkih, osjetnih i perceptivnih funkcija i na ovaj način dolazi do ispitivanja mogućnosti djeteta i objekta (Duran, 1995). Porastom djeteta dolazi i do veće potrebe za prostorom u kojem se mogu odvijati procesi slobodne igre na otvorenom poput trčanja, penjanja, guranja i istraživanja. Utjecaj igre na tjelesni razvoj djeteta je pozitivniji ukoliko je dinamika igre pojačana, a pokreti tijela su češći (Klarin, 2017). Samim time, igranje na otvorenom dovodi do zadovoljavanja djetetovih potreba za kretanjem te ih čini aktivnijima. Raznolika okruženja potiču dijete na veću aktivnost. Igra na otvorenom olakšava djetetu ulazak u interakcijske odnose s vršnjacima, priključivanje ostaloj djeci u igri ili istraživanju, i slobodniji izlazak iz igre, ukoliko ju dijete više ne želi igrati ili shvati da mu se ipak ne sviđa. Višak energije djeteta se oslobađa putem igre na otvorenom, grupnih igara loptom, penjalica i ljuljački, pješčanika i zelenih otvorenih livada. Također dolazi do upoznavanja vlastitog tijela, ispitivanja vlastitih granica i sposobnosti. Prema Tomljanović (2012) svakom djetetu je neophodan nadzor odgajatelja radi prepoznavanja i kontroliranja opasnosti, priskakanja i pomoći, bez sputavanja, zabrana i kažnjavanja djeteta. Tjelesna

aktivnost se povećava kroz igru na otvorenom te dovodi do niza pozitivnih utjecaja na zdravlje poput manje prekomjerne mase, bolje fizičke spremnosti i manjeg broja kardiovaskularnih bolesti. Faza temeljnih pokreta se javlja u dobi od 2 do 6 godina što posljedično dovodi do omogućavanja razvoja i usavršavanja vještina grube motorike kao što su trčanje, skakanje, bacanje i hvatanje.

Otvoreni prostor u odnosu na zatvoreni, djeci omogućuje razvoj snage, izdržljivosti, ravnoteže i koordinacije. Dijete također treba tijekom dana provoditi vrijeme na otvorenom sa svojim roditeljima. Djeci se kroz igru na otvorenom nude različite tjelesne aktivnosti i pruža se potpora razvijanju različitih motoričkih vještina. Ove vještine se odnose na lokomotorne vještine poput hodanja, trčanja, skakanja, kotrljanja i preskakanja, manipulativne vještine poput bacanja, poskakivanja, hvatanja i udaranja i druge vještine poput savijanja, podizanja, ljuljanja i okretanja. Uz opisane vještine, dolazi do razvoja svijesti o odnosima u prostoru, osjećaja ravnoteže i perceptivno-motoričkih vještina. Također dolazi do razvoja osjećaja samoučinkovitosti, a označava prosuđivanje o tome što djeca mogu napraviti s vještinama koje imaju. Utvrđena je pozitivna povezanost između većeg unosa kisika u tijelo i boljeg zdravstvenog stanja, a kisik se unosi tjelesnom aktivnosti. Pružanje podrške zdravlju i tjelesnoj kondiciji unutar prirodnog okruženja je moguće kroz bavljenje aktivnostima poput trčanja, vožnje biciklom, igrom loptom, planinarenjem i kampiranjem.

2.1.2.4 Igra na otvorenom i kognitivni razvoj

Suvremena slika djeteta ga prikazuje kao subjekt svog odgoja i obrazovanja što znači da se samostalno izražava i istražuje kroz igru tijekom koje se razvijaju različite vještine. Neki autori smatraju da dijete stječe svoje znanje putem raznih interakcija, a ne putem izravnog učenja lekcija. Ono što je važno jest činjenica kako su kognitivni procesi prilikom učenja i igre identični (Klarin, 2017). Povezanost igre s kognitivnim razvojem je vrlo velika jer tijekom igre dolazi do učenja jezika, razvijanja govornih vještina, učenja osnovnih matematičkih pojmova, razvijanja divergentnog mišljenja i logičkog pamćenja. Motivaciju za istraživanjem i razmišljanjem djeca pronalaze u igri na otvorenom. Prirodna okruženja nude niz mogućnosti za učenje. Razvija se govor prilikom komunikacije s drugom djecom i kreativnost jer djeca pronalaze nove mogućnosti igre, dok prirodni materijal djeca prenamjene. Boravak u prirodi uz udisanje svježeg zraka omogućuje djeci adekvatan razvoj. Važno je napomenuti kako su umjesto ishoda pojedinih igara puno važniji otkrivanje nepoznatog i sami procesi igre jer je to

način na koji dijete dolazi do svog cilja, oslobađa se napetost i dolazi do regulacije kognitivnog razvoja. Provođenje dužeg vremena na otvorenom je povezano s boljim ishodima učenja i boljim akademskim vještinama. Korištenje prirodnih materijala pomaže djetetu u shvaćanju fizičkih značajki svijeta koji ga okružuje. Igra na otvorenom pruža mogućnost učenja kroz iskustvo, a kognitivni razvoj se odvija korištenjem svih osjetila. Zanimljivi oblici, materijali i boje u prirodnim materijalima poput biljaka, tla, vode i pijeska pomažu djetetu u razvijanju osjetila vida.

Kopanjem po zemlji, igranjem pijeskom, eksperimentiranjem s vodom, prikupljanjem prirodnih materijala, sortiranjem, klasificiranjem, stavljanjem u međuodnose, dijete stvara temelje akademskog učenja. Provođenjem vremena u igri na otvorenom tijekom raznih vremenskih uvjeta potiče razvoj taktilnog osjećaja djece i novih razumijevanja o prirodi. Tijekom igre na otvorenom djeca se susreću s biljkama, ptičicama, kukcima itd. Boravljenje u prirodi djecu potiče na pažljivost i znatiželju čime se budi želja za istraživanjem. Prirodna okruženja omogućuju oslušivanje raznih zvukova poput cvrkuta ptica, šuštanja lišća i zvukova vode koja protječe. Djecu je tijekom boravka na otvorenom potrebno poticati na usredotočenost i prepoznavanje različitih zvukova oko sebe. Dijete može izraditi neki jednostavni glazbeni instrument kojeg čine prirodni materijali čime se potiče slušna stimulacija. Miris kod djeteta se potiče na različite načine prilikom igre na otvorenom. Primjerice biljka zanimljivog mirisa, poput cvijeća, bilja i voćki treba biti postavljena blizu djeteta koji se igra. Istraživanje mirisa je moguće kroz trljanje ili drobljenje lišća i trava. Okus se također stimulira tijekom igre na otvorenom međutim ovdje je izuzetno važan pažljiv nadzor odraslih osoba. Malo dijete je sklono okusu dijelova biljaka pa čak i blata. Upravo zbog toga je potrebno osigurati da u dječjim igralištima ne dolazi do ispuštanja toksina te da biljke nisu otrovne. Također, dijete je važno uputiti kako ne smije kušati ništa bez odobrenja odraslih osoba.

3 RIZIČNA IGRA

Igra na otvorenom pruža mnogobrojne izazove koji često mogu predstavljati rizik. Pojmom „rizična igra“ obuhvaćene su izazovne i zabavne igre koje sa sobom nose određene rizike od nastajanja ozljeda (Sandseter, 2009). S druge strane, rizična igra pruža djeci mogućnosti istraživanja i ispitivanja vlastitih granica. Autorica Sandseter radi podjelu rizične igre prema vrsti: a) visina; b) brzina; c) gruba igra; d) igra opasnim alatima; e) igra opasnim elementima i f) skrovnita igra. Rizične igre na visinama uključuju penjanja, skakanja, balansiranja, ljuljanja, vješanja i igranja na velikim visinama. U ovakvim igrama postoji mogućnost ozljeđivanja kao posljedica pada. Što se tiče igara pri velikim i nekontroliranim brzinama, postoji mogućnost sudaranja s nekim ili nečim. Igranje opasnim alatima kao što je nož također može posljedično dovesti do ozljeda i rana. Igranje u blizini vatre i vode može dovesti do pada ili ozljede. Gruba igra poput hrvanja ili naguravanja također dovesti do ozljeda. S obzirom na samostalna istraživanja u prirodi, postoji mogućnost samostalnog udaljavanja djeteta iz predviđenog prostora ukoliko nisu pod nadzorom odgojitelja. Rizična igra se smatra sastavnim dijelom prilagodbe koju dijete prolazi kroz prilagođavanje vlastitom okružju. Djeca rado sudjeluju u rizičnoj igri zbog pružanja zadovoljstva, sreće i ostalih pozitivnih iskustva. U ovoj vrsti igre, djeca polako počinju razumijevati i podnositi rizik.

Osim toga, dolazi do razvoja motoričkih sposobnosti, socijalnih vještina, prostorne orijentacije i učenja načina suočavanja sa strahovima. U svojoj knjizi autorica Miljak (1996) navodi kako djeca u ovoj dobi proživljavaju negativna iskustva uslijed manjka praktičnog znanja u situacijama koje sa sobom nose određeni rizik od opasnosti. Vrlo je važno prepoznati postojanje mogućnosti uspjeha i neuspjeha te održavati ravnotežu između osjećaja uzbuđenja i straha. Djeca rane i predškolske dobi čine različite pogreške i mogu doživjeti neuspjeh, međutim kroz proces učenja i ulaganje truda, djeca svladavaju različite izazove (Šagud, 2002). Upotrebom ranije navedenih materijala i socijalnih poticaja važna je i dječja inicijativa. Također se smatra važnim, dobrovoljno i samostalno donošenje odluka djeteta koje nema negativan utjecaj na druge. Zadovoljavajuća dječja okružja pružaju samostalna istraživanja, učenja i razvijanja znanja i vještina. Ispitivanje okoline vlastitim osjetilima, djeci je omogućeno aktivno učenje. Osjetila vida djeci omogućuje viđenje svijeta, osjetilo mirisa omogućuje razumijevanje mirisa dok osjetilo sluha omogućuje opažanje zvukova. Prema autorici Nikiforidou (2017) rizična igra se smatra sastavnim dijelom procesa rasta i razvoja djeteta. Iako samo izlaganje riziku može negativno utjecati na djecu poput ozljeđivanja, rizična igra

pozitivno utječe na sveobuhvatan razvoj djeteta. Pojam „rizična igra“ na području Republike Hrvatske posjeduje drugačiju konotaciju u odnosu na englesko govorno područje koje predstavlja izvor ovog termina. U Engleskoj se koristi izraz *hazard* za situacije koje predstavljaju veću razinu opasnosti dok na području Republike Hrvatske ovakva distinkcija ne postoji. Pojmom *hazard* se obuhvaćaju opasnosti koje mogu dovesti do opasnih ozljeda ili ugroza djeteta koje ne posjeduje sposobnosti za njihovo prepoznavanje. Rizik se odnosi na izazove koje djeca mogu prepoznati te iz takvih situacija mogu naučiti kako upravljati takvim izazovima. Distinkcija između pojmova *hazard* i rizik se najbolje prepoznaje po primjeru penjanja po stablu. U ovom slučaju je visina stabla rizik jer dijete njime može upravljati, odnosno dijete samostalno odlučuje na koju visinu će se popeti kako bi se osjećao sigurnim. S druge strane, *hazard* bi predstavljale neidentificirane trule grane jer djeca ne posjeduju sposobnosti njihova prepoznavanja.

Sandseter i suradnici (2019) su istraživali prepreke za igru na otvorenom u ustanovama za odgoj i skrb u ranom djetinjstvu. Percepcije i prakse odbojnosti prema riziku među odgojiteljima i roditeljima pokazale su se važnim razlogom za smanjenje mogućnosti male djece za slobodnu igru na otvorenom. No, postoje i kulturološke razlike u percepciji dječje rizične igre. Ovo istraživanje je imalo za cilj ispitati čimbenike koje odgojitelji i roditelji doživljavaju kao prepreke za dječju igru na otvorenom, posebno one povezane s rizikom. Odgojitelji i roditelji u pet različitih europskih zemalja (Grčka, Portugal, Estonija, Hrvatska i Norveška) primili su upitnike o svojoj percepciji dječje igre na otvorenom. Uzorak se sastoji od 32 odgojitelja i 184 roditelja. Rezultati pokazuju da su roditelji i odgojitelji iz Norveške manje skloni riziku od dječje igre od onih iz zemalja južne Europe. Promet je prepreka za igru na otvorenom među roditeljima iz svih zemalja (iznad 50%), a opasnost od stranaca posebno se primjećuje kod roditelja iz Grčke (80,6%) i Portugala (62,9%), dok je u Norveškoj ta vrijednost samo 13,3%. Prosječna dob od koje roditelji dopuštaju svojoj djeci da se igraju vani prilično je različita između zemalja sudionica, u rasponu od 5,8 godina u Norveškoj do 11,8 godina u Grčkoj. Sveukupno, strah od ozljeđivanja djece i vlastitu zabrinutost/tjeskobu odraslih kao prepreke navodi samo 9,4% odnosno 3,1% odgojitelja. Nedostatak prostora za igru (74,3%) i loše prostorije za igru (80%), grčki roditelji također smatraju preprekama puštanju djece da se igraju vani, dok su portugalski roditelji istaknuli medijska upozorenja (61,3%). Rezultati sugeriraju diferencirani pristup između zemalja kako bi se uhvatile u koštac s prijavljenim preprekama rizičnoj igri djece na otvorenom. Sandseter i suradnici (2021) su istraživali prevalenciju rizične slobodne igre u otvorenom i zatvorenom prostoru. Istraživanje rizične

dječje igre i preuzimanja rizika kod male djece relativno je novo područje istraživanja koje je privuklo pozornost mnogih istraživača u posljednjim desetljećima. Ipak, autori navode kako nijedno ranije istraživanje nije mjerilo prevalenciju rizične igre kada djeca mogu slobodno birati što će se igrati, s kim i gdje. Većina istraživanja rizične igre također se isključivo fokusirala na igru na otvorenom. Ovo istraživanje imalo je za cilj ispitati pojavu i karakteristike rizične dječje igre, u zatvorenom i otvorenom prostoru, u ustanovama za rani odgoj i skrb. Djeca (N = 80) su promatrana u dvominutnim sekvencama tijekom razdoblja u danu kada su slobodno birali što će raditi. Podaci su se sastojali od 1878 nasumično snimljenih dvominutnih videozapisa, koji su sekundu po sekundu kodirani za pojavu nekoliko kategorija rizične igre.

Rezultati su pokazali da je rizična igra zabilježena tek u 10,3% ukupnog podatkovnog materijala. U istraživanju Liu i Birkeland (2022) uspoređivali su percepcije odgojitelja o rizičnoj igri u jednom vrtiću u Norveškoj i jednom u Kini, uključujući koncept rizične igre, uloge odgojitelja, usvojene zaštitne strategije i čimbenike koji ograničavaju praksu rizične igre. Cilj istraživanja je bio utvrditi kako odgojitelji percipiraju rizičnu igru u različitim kulturama i proširiti znanje o tome što je rizična igra. Istraživači su koristili model "termostata" rizika (Adams, 2001), oslanjajući se na percepciju odgojitelja o individualnoj sklonosti rizicima, percipiranoj opasnosti, potencijalnim nagradama i nezgodama u dječjoj rizičnoj igri. Polustrukturirani intervjui s deset zaposlenika otkrili su da odgojitelji u dva vrtića imaju različite percepcije rizične igre. Nalazi su pokazali da odgojitelji u norveškom vrtiću imaju teoretsko i praktično iskustvo u razumijevanju rizične igre unutar svoje kulturne pozadine. Vođeni vrtićkom filozofijom (pravila ili smjernice kojih bi se vrtići trebali pridržavati, poput puštanja djece i poticanja rizične igre), odgojiteljice u vrtiću Anji (okrug u Kini) naučile su ponešto o rizičnoj igri i postupno razvijaju svoje poglede u praksi. Odgojitelji u oba vrtića podržavaju rizičnu igru djece, iako na različite načine i s različitim percepcijama.

4 ULOGA ODGOJITELJA U DJEČJOJ IGRI

Klarin (2017) u svojoj knjizi navodi kako su autori Howes i Smith (1995) predložili „Model kognitivne stimulacije“ koji je prikazan na Slici 1. Prema prikazanom modelu, autori su ponudili objašnjenje odnosa između dviju odrednica: 1) „kvaliteta brige za dijete“ i 2) „kvaliteta kognitivne aktivnosti“. Piagetova (Jean Piaget) teorija kognitivnog razvoja naglašava važnost aktivne konstrukcije znanja kroz iskustvo i interakciju s okolinom. Model kognitivne stimulacije odražava njegovu ideju o postavljanju izazovnih situacija koje potiču djecu da aktivno istražuju i rješavaju probleme. Vygotsky (L.S. Vygotsky) je poznat po svojoj sociokulturnoj teoriji razvoja, koja ističe važnost socijalne interakcije i poticanja učenja od drugih. Model kognitivne stimulacije odražava Vygotskyjevu ideju o "zoni bliske razvojne potpore", gdje odgojitelj pruža podršku i strukturu kako bi potaknuo napredak djeteta. Brunerova (Jerome Bruner) teorija obrazovanja naglašava važnost konstruktivističkog pristupa učenju, gdje se učenje vidi kao aktivan proces konstrukcije znanja. Model kognitivne stimulacije odražava Brunerovu ideju o postavljanju izazovnih zadataka i poticanju istraživačkog pristupa u učenju. Montessori (Marija Montessori) pedagogija promiče samostalno učenje i istraživanje kroz strukturirano okruženje i specifične materijale. Model kognitivne stimulacije dijeli s Montessorijevim pristupom naglasak na pružanju poticajnog okruženja koje potiče samostalnost i aktivno učenje djece.

Slika 1. Model kognitivne stimulacije (Klarin, 2017).

Model kognitivne stimulacije, kako ga opisuju Howes i Smith (1995), fokusira se na poticanje razvoja kognitivnih sposobnosti djece kroz strukturirane aktivnosti koje potiču razmišljanje, rješavanje problema i kreativnost. Ovaj model naglašava važnost stvaranja okruženja koje pruža izazovne situacije kako bi potaknuo mentalni razvoj djeteta. Ključni elementi ovog modela

uključuju: a) *Strukturirane aktivnosti* - aktivnosti su pažljivo osmišljene kako bi bile jasno strukturirane i usmjerene na poticanje specifičnih kognitivnih vještina kod djece; b) *Izazovne zadatke* - aktivnosti su postavljene na način koji pruža određenu razinu izazova djetetu, potičući ih da koriste svoje kognitivne sposobnosti za rješavanje problema; c) *Individualizacija* - aktivnosti su prilagođene individualnim potrebama i interesima djeteta kako bi odgovarale njihovim razinama razvoja i sposobnostima; d) *Poticanje istraživanja* - djeci se pruža prilika za istraživanje i otkrivanje, potičući ih da postavljaju pitanja, istražuju alternative i donose zaključke; e) *Refleksija i evaluacija* - nakon aktivnosti, odgojitelj potiče djecu da razmišljaju o svom iskustvu, analizirajući što su naučili i kako su pristupili zadatku. Ovaj model naglašava važnost poticanja aktivnog sudjelovanja djeteta u vlastitom učenju te pružanja stimulativnog okruženja koje podržava razvoj kognitivnih vještina. Primjena ovog modela može doprinijeti dugoročnom razvoju intelektualnih kapaciteta djece i pripremiti ih za uspješno suočavanje s izazovima u školi i životu. Ovaj model ne predstavlja direktnu poveznicu između kvaliteta brige i kognitivne aktivnosti. Među navedenim kvalitetama postoji indirektna veza koja je projicirana putem pozitivnog odnosa s odgojiteljima. Stvaranjem pozitivnog odnosa, kod djeteta je omogućena spontanost i kreativnost te spoznavanje svijeta.

U svojoj knjizi autorica Klarin (2017) također navodi četiri različite uloge odgojitelja koje se ostvaruje tijekom igre s djecom. Prilikom preuzimanja uloge opservatora, odgojitelji su zainteresirani za igru djece zbog čega stvaraju odgovarajuća iskustva koja predstavljaju temelje za procese učenja i razvoja. U ulozi rukovoditelja i facilitatora, odgojitelji osiguravaju potrebne materijale, vremensko-prostorne uvjete i odlučuju o aktivnostima koje će biti dijelovi igre. Uloga medijatora podrazumijeva poticanje interakcija među djecom korištenjem različitih materijala. Konačno, uloga sudionika u igri odnosi se na aktivno sudjelovanje odgojitelja u igri s djetetom, iznošenje ideja i poticanje djeteta na stvaranje vlastitih ideja.

Za vrijeme prihvaćanje neke uloge tijekom igre, djeca simboliziraju tipične radnje događaja koje su dio iskustva djeteta. Šagud (2002) navodi kako procjenjivanje zahtjevnosti uloga i radnji u igri podrazumijevaju komponente poput:

- a) *vrste uloge* koja se odnosi na identifikaciju ukupnog broja uloga koje djeca preuzimaju tijekom određenog promatranog razdoblja;
- b) *složenosti uloge* koja se odnosi na analizu razmjene među djecom unutar igre koja može biti dijaloška ili neverbalna u odnosu na izolirane, paralelne uloge;

- c) *frekvencije i kontinuiteta/diskontinuiteta* koja se odnosi na analizu interakcija i komunikacije između djece ovisno o učestalosti i dinamici te
- d) *povezanosti radnje* koja se odnosi na analizu međusobnih povezanosti i logičkih razmjena određenih radnji.

4.1 Ponašanja odgojitelja tijekom igre

Ponašanja se odnose na postupke odgojitelja tijekom dječje igre i mogu se klasificirati kao poželjna i nepoželjna ponašanja. Poželjnim ponašanjima pripadaju faktori fleksibilnosti, davanja slobode djeci, dovoljnog prostora i kreativnosti dok nepoželjnim ponašanjima pripadaju faktori neadekvatnog ponašanja odgojitelja u igri primjerice oponašanje ili prekidanje (Šagud, 2002). S obzirom na navedeno, autorica Šagud (2002) navodi kako poželjnim ponašanjima pripadaju dobre i vrlo dobre kategorije dok nepoželjnim ponašanjima pripadaju loše i vrlo loše kategorije (Tablica 1).

Tablica 1. Ponašanja odgojitelja (Šagud, 2002, str. 25)

Vrlo dobra ponašanja odgojitelja	Dobra ponašanja odgojitelja	Loša ponašanja odgojitelja	Vrlo loša ponašanja odgojitelja
<ul style="list-style-type: none"> - elaboriranje dječje igre - razrađivanje djetetovih ideja - vrjednovanje djetetovih aktivnosti - poticanje samostalnosti 	<ul style="list-style-type: none"> - označavanje uloga ili nositelja uloga - pružanje informacija - pokazivanje postupka, pružanje instrukcija - pružanje pravila igre - ispravljanje netočnih spoznaja - pohvaljivanje djeteta - davanje novih sredstava - reorganizacija prostora - uključivanje besposlene djece 	<ul style="list-style-type: none"> - ponavljanje djetetovog iskaza - neslaganje s djetetovim idejama - rješavanje konflikta - ustrajanje na redu i disciplini 	<ul style="list-style-type: none"> - postavljanje pitanja - određivanje teme igre - određivanje djetetovih radnji - obavljanje zadatka umjesto djeteta - kritiziranje

Izvor: Šagud, M. (2002). *Odgajatelj u dječjoj igri*. Školske novine. (str. 25)

4.1.1 Vrlo dobra i vrlo loša ponašanja odgojitelja

U Tablici 1. su prikazana vrlo dobra i vrlo loša ponašanja odgojitelja. Elaboracija dječje igre podrazumijeva skup verbalnih i neverbalnih reakcija odgojitelja kojima se neizravnim putem sugeriraju nove radnje u igrama, proširuje kontekst igre i obogaćuje sadržaj. Odgojitelji ne nameću djeci određene načine igara već posrednim ili neposrednim putem potiču nova rješenja što ovisi o dječjim željama i koncepciji igre. Odgojitelji oplemenjuju dječju igru kroz obogaćivanje i proširivanje igre koju su smislila djeca što znači da su intrinzično motivirana. Promatrajući djecu, odgojitelji dolaze do povratnih informacija o uspjehu svih provedenih aktivnosti, uspjehu suradnje među igračima te količini poticaja za nastavljanje igre. Samostalno rješavanje problema kod djece dovodi do otklanjanja poteškoća na koje nailaze pa unatoč tome što djeluje nevažno, poticanje samostalnosti je izuzetno važno za razvoj djeteta. Što se tiče vrlo loših ponašanja, odgojitelji ponekad nepotrebno postavljaju određena pitanja. Ovakvim ponašanjem djeca se dekoncentriraju te im se prekida igra. Kroz postavljanje uloga i određivanje tijeka radnje znatno se utječe na mogućnosti pojedinačnih izražavanja djece što ih može kočiti prilikom procesa razvijanja određenih faktora kao što su samostalnost i samosvijest. Ovakvim ponašanjima pripada i nedopuštanje samostalnog odrađivanja nekih radnji poput pospremanja prostora, organiziranja igara, pripremanja materijala za igranje. Kritiziranjem se djecu ograničava i potiče na razvoj loših mišljenja o sebi i vlastitim sposobnostima. Ovim ponašanjima pripada i samostalno biranje uloga djeci bez dozvole za samostalno odlučivanje te jasno zadavanje pravila za odvijanje radnje igre kroz disciplinu i inzistiranje. Uz navedeno se veže pretjerano miješanje u dječje razmirice koje inače mogu dovesti do napretka u socijalnoj interakciji (Šagud, 2002). Navedena ponašanja, vrlo dobra i vrlo loša, odnose se na odgojiteljeve uloge u dječjoj igri neovisno o tome radi li se o pasivnom promatraču ili aktivnom suigraču što će u nastavku biti detaljnije objašnjeno.

4.2 Odgojitelj kao pasivni promatrač

Badurina (2015) navodi da odgojitelji promatraju igru djece zbog faktora kao što su ponašanje, radnje i interakcije među djecom prilikom igre radi opažanja sposobnosti i vještina. Na temelju navedenog, odgojitelji mogu kreirati poticaje za pravilan razvoj dječjih kompetencija. Kroz proces promatranja, odgojitelji mogu uočavati različite situacije koje se odlikuju zabavom i promišljanjem putem kojih se može planirati nastavak rada i poticaja u

skladu s interesom i mogućnošću djeteta. Nadalje, odgojitelji mogu primijetiti zainteresiranost djece za materijale i igračke koje se djeci nude. Ovim putem, odgojitelji mogu naučiti načine uključivanja u dječju igru te ih potaknuti na suradnju, pregovaranja i rješavanje različitih situacija. Poželjno je informacije dijeliti s kolegama i koristiti ih za ulazak u dijaloge s djecom, pružanje materijala i raznih strategija putem kojih se omogućuje djeci širenje ideje te njihovo preoblikovanje i kombiniranje. Uspjesi odgojitelja ovise o vještinama promatranja za uočavanja vještina i ponašanja djeteta tijekom igre. Ovim putem odgojitelji počinju bolje razumijevati djecu te znaju na koji ih način podržati. Prema Šagud (2002) odgojitelji mogu preuzeti uloge pasivnih promatrača te prekidati igru putem pitanja koja nerijetko ne pripadaju temi igre. Kada su odgojitelji u ulozi pasivnih promatrača bez verbalnih i neverbalnih reakcija, izostaju interes i konkretan plan igre. Odgojitelji napuštaju igre prije samog završetka bez ostvarenih čvrstih formi, a nepostojanost interesa kod djeteta i izostanak reakcija odgojitelja može dovesti do prekidanja igre. Preuzimanje uloga pasivnih promatrača utječe na igru djeteta i socijalno-emocionalne odnose unutar odgojne grupe. Kod odgojitelja je važno razvijanje kvalitete interakcija i komunikacije s drugom djecom kako bi razgovori tekli što jednostavnije, a upotrebom pravih reakcija i promatranja dječje igre odgojitelji mogu biti pojedinci koji mogu produžiti njezino trajanje.

4.3 Odgojitelj kao zainteresirani promatrač i suigrač

Kroz koordinaciju i vođenje dječje igre, odgojitelji su usmjereni na procese obogaćivanja i proširivanja spoznaja djece koje su nužne za adekvatno odvijanje scenarija igre. U ovom slučaju su odgojitelji najčešće usmjereni na organizaciju prostora za igru koja pruža neometano ostvarivanje dječjih ideja (Šagud, 2002). Nadalje, odgojitelji u ulozi zainteresiranih promatrača i suigrača pokušavaju igre obogatiti sadržajem te ih podignuti na više socijalne, intelektualne i strukturalne razine. Odgojitelji pokušavaju djeci osigurati stvaranje kvalitetnijeg prostora za igru i predviđaju stanja koja bi mogli dovesti do stvaranja sukoba među djecom. Pritom se pokušavaju učinkovito prevenirati ili se međusobno uključiti u navedene sukobe i spriječiti ih. Pozitivna ponašanja odgojitelja utječu na analizu dječjih igara i primjenjivanje djetetovih ideja za njihovu interpretaciju. Iniciranje komuniciranja s odgojiteljima od strane djeteta ukazuje na kvalitetnu komunikaciju. Kvalitetni odnosi odgojitelja prema dječjim igrama i pokazivanje interesa predstavljaju poticaj djeci za izražavanje vlastitih aktivnosti kroz riječi. Na ovaj način djeca izražavaju potrebu da s odgojiteljima komentiraju sadržaje igre, radnje i

uloge. Uloga promatrača pruža djeci mogućnost osmišljavanja igara uz eventualne intervencije od strane odgojitelja ukoliko dođe do konflikta među djecom. Ovim putem odgojitelji sukobe usmjeravaju na smisljena ponašanja bez pretjeranih kažnjavanja i uplitanja djece. Odgojitelji bi trebali pružiti preporuke za oblikovanje sadržaja igara. Uloga suigrača odgojitelja pretpostavlja veći broj opcija za održavanje kontinuiteta igre i nenametnuto osmišljavanje scenarija (Šagud, 2002). Odgojitelji se prema Šagud (2002) uključuju u igre uloga na način da uloge sugeriraju modele koje dijete kasnije uvrštava u vlastite igre što dovodi do obogaćivanja sadržaja. Na samom početku igre, odgojitelji namjerno oblikuju ponašanje djeteta tijekom igre, a na dječja pitanja se odgovara u smjeru dobivanja informacija o uvjetima za nastavak igara. Ukoliko su uloge odgojitelja u igrama manje izražene i prirodnijeg karaktera, djeca će pokazivati češće i slobodnije komuniciranje.

4.4 Odgojitelj kao voditelj i kontrolor

U literaturi (Šagud, 2002) se navodi kako su najčešće zastupljene igre u kojima odgojitelji određuju pravila ili radnje igre. Ponavljanje pravila igre djeci je vrlo korisno te pridonosi razvijanju organizacijskog i sadržajnog smisla. Što se tiče pravila igra, nije potrebno pretjerivati u njihovom pridržavanju niti inzistirati na fotografskim prikazima jer je na taj način moguće demotivirati dijete za igranje te povećati njegovu nesigurnost. Odgojitelji su tijekom igara aktivni, usmjeravaju i prate igru te razrađuju planove i scenarije igara. Osim toga, utvrđuju vrste uloga za igru i odlučuju koje će dijete preuzeti određenu vrstu uloge. Prostorno okruženje, materijali i radnja igre su vrlo organizirani od strane odgojitelja što djeca najčešće vrlo dobro prihvaćaju. U pojedinim slučajevima odgojitelji povremeno znaju vrlo strogo provoditi igre bez prevelikih dječjih uloga tijekom razvijanja igara. Za razliku od toga, potrebno je pružiti manje intervencija prilikom igre te djeci omogućiti više slobode, ne nametati radnju igre, ne određivati uloge djeci bez pitanja i djetetova znanja te prihvaćati ideje djece kako bi se gradila daljnja bogatija igra. U literaturi (Šagud, 2002) se nadalje navodi da odgojitelji rijetko namjeravaju indirektno objasniti igru što može izgledati kao da je njihova pažnja u manjoj mjeri usmjerena na kvalitativni aspekt igre, a u većoj mjeri na eksternalne faktore poput reda, konflikta i discipline. Ukoliko odgojitelji pokazuju nezainteresiranost i povremeno se uključuju sa zahtjevima koji nisu vezani za sadržaj igre, djeca se rjeđe odlučuju na komuniciranje s odgojiteljima te rjeđe informiraju o vlastitoj igri. Pokazivanje interesa i koordinacije povećava se broj dječjih interakcija što može potaknuti djecu na informiranje o igri.

4.5 Dokumentacija dječjih igara

Usmjeravanje na razumijevanje djece dovodi do naglašavanja važnosti svrhovitih pedagoških dokumentacija. Odgojitelji kroz dokumentiranje aktivnosti djeteta pokušavaju razumjeti djecu te im omogućiti napredovanje odgojno-obrazovnih procesa, pri čemu se naglašava metakognicija. Pod pojmom metakognicije obuhvaćeni su faktori poput znanja, analize i razumijevanja temeljnog znanja i kognitivnih procesa. Djeca istražuju vlastita okruženja dok odgojitelji istražuju vlastite načine rada i podižu svijest o djetetovim aktivnostima. U ovom slučaju je pedagoška dokumentacija izuzetno važna radi praćenja načina rada i uočavanja napretka. Odgojitelji kroz vođenje bilješki o aktivnostima djece imaju uvid u faktore i iskustva koji su djecu potaknuli na određena ponašanja što doprinosi njihovom razumijevanju. Ovakav pristup pridonosi razumijevanju dječjih perspektiva u odnosu na tradicionalan pristup u kojem su djeca trebala razumijevati objašnjenja odraslih osoba. Hajdin (2018) navodi se i kod djece uočava razvijena metakognicija čime se omogućava djelovanje na procese učenje, što u konačnici može dovesti do cjelovite promjene pojma obrazovanja. Ukoliko se učenje promatra poput složenog psihičkog procesa mijenjanja ponašanja na temelju usvojenih znanja i iskustava, uloga odgojitelja se očituje u približavanju znanja djeci čemu značajno doprinosi pedagoška dokumentacija. Djeca u bilo kojem trenutku mogu pratiti vlastiti napredak sposobnosti i rezoniranja. Odgojitelji i roditelji kroz proces razmjenjivanja bilješki i iskustva mogu doprinijeti napretku i razvoju. Na ovaj način roditelji na jednostavniji način razumijevaju vlastitu djecu i njihove načine razmišljanja čime dolazi do razvoja njihovih pedagoških kompetencija.

5 ULOGA ODGOJITELJA U IGRI NA OTVORENOM

Odgojitelji imaju značajnu ulogu prilikom kreiranja uvjeta kojima se djetetu pruža mogućnost za sudjelovanje u okruženjima koja se smatraju izazovnim (Ljubetić, 2009). Utjecaj odgojitelja na ponašanje djeteta može biti direktan ili indirektan. Pokazivanje nepovjerenja prema djetetu od strane odgojitelja može negativnog utjecati na razvoja samopouzdanja i kreativnosti. Vrlo često se djeci brani boravak na otvorenom radi sprječavanja svađa, prepirki i rizične igre, ali se pritom zaboravljaju svi pozitivni ishodi igre na otvorenom i važnosti ulogu odgojitelja (Katavić, 2019). Autori Visković i suradnici (2019) navode kako su igre na otvorenom nekoć bile uobičajene dok su u novija vremena takve igre manje zastupljene u životima djece. Navedeno se može tumačiti kao strah roditelja i odgojitelja za sigurnost djeteta i njegove sposobnost. Međutim, ovakav pristup dovodi do ograničavanja cjelovitog razvoja djeteta u što se ubrajaju motoričke sposobnosti, kreativnost, samopouzdanje. Također dolazi do smanjivanja koncentracije na okolinu te se ne razvija samostalno mišljenje. Kroz igru se stvaraju mogućnosti učenja o drugim ljudima iz okoline, vlastitom okruženju, vlastitom *selfu* te se razvijaju različite sposobnosti ranije navedene. Kroz igru djeca razvijaju i izvršne funkcije mozga kao što su kontroliranje impulsa, koncentracija, rješavanje problema i samoregulacija ponašanja.

Znatželja i snažna želja za istraživanjem vlastite okoline su kod čovjeka urođene međutim na tom putu je važno djeci osigurati adekvatnu razinu ohrabrenja, podrške i vodstva odraslih radi zadržavanja istraživačkog duha. Iznimno je važno u vrtićkim i predškolskim ustanovama zapošljavati predane odgojitelje koji razumiju koliko je važan utjecaj igre na otvorenom u razvoju djeteta. Spontana istraživanja i eksperimentiranja djece zahtijevaju odgojiteljevu podršku, međutim ponekad se prevelika pažnja posvećuje sigurnosti i sprječavanju ozljeda. S druge strane, ponekad se odgojitelji vode pretpostavkom kako je dijete prirodni istraživač kojega nije potrebno voditi tijekom igre na otvorenom te da je njihova uloga minimalna prilikom miješanja u dječje igre. Odgojitelji prilikom igre na otvorenom često upotrebljavaju negativnu kontrolu, ne ostvaruju veliku komunikaciju s djecom te sjede. Djeci je potrebno osigurati prostore u kojima učiti, pokazati im vlastitim ponašanjem na koji način sebi mogu olakšati proces učenja, bez manipulacije (Slunjski, 2015). Rad s djetetom je potrebno prilagoditi djetetovim potrebama i sposobnostima. Odgojitelji ne smiju sputavati znatiželju djece, već kroz promatranja djeteta pružiti mogućnosti za samostalan i spontan odabir vlastitog načina rješavanja određene situacija ili problema (Slunjski, 2008). Uz stvaranje socijalnih i

prostornih materijalnih uvjeta koji su pogodni za razvoj djece, važno je da odgojitelji steknu povjerenje djece i omogućuju im samostalno istraživanje novih okruženja. Poticanje igre na otvorenom moguće je ostvariti na različite načine poput stvaranja bogatih vanjskih okružja, usmjeravanja pažnje na pojedino dijete i komuniciranja s djecom. Okružja koja potiču djecu na aktivan proces istraživanja su bogata prirodnim materijalima i sadržajima za raznovrsne aktivnosti djece i odgojitelja. Prilikom osiguravanja igre na otvorenom odgojitelji kod djece potiču stjecanja i unaprjeđivanje vještina za suočavanje s izazovnim situacijama. Osim toga, odgojitelji promatraju interese i potrebe djece na temelju kojih kroz igru potiču proces produbljivanja stečenih znanja i iskustava. Uvođenjem promjena u okolini putem raznih poticanja, odgojitelji na indirektnan način utječu na dijete. Samim time, odgojitelji trebaju biti prilagodljivi i mijenjati organizaciju materijala i prostora (Petrović-Sočo, 2007). Uloga odgojitelja u igri na otvorenom je sveobuhvatna i ključna za cjelovit razvoj djece. Kroz svoj rad, odgojitelj stvara prostor u kojem djeca mogu istraživati, učiti i rasti. Odgojitelj aktivno sudjeluje u radu s materijalima, pružajući djeci raznolike resurse i alate za njihovu kreativnost i istraživačke poduhvate. Istovremeno, odgojitelj poštuje djetetovu slobodu i autonomiju, omogućujući im da samostalno istražuju i izražavaju svoje interese. Pored toga, odgojitelj prepoznaje važnost razdoblja posebne osjetljivosti u djetetovom razvoju te prilagođava svoj pristup i aktivnosti u skladu s djetetovim potrebama i interesima u određenim razvojnim fazama. Kroz vođenje aktivnosti i interakciju s djecom, odgojitelj vodi proces ostvarivanja odgojnih ciljeva, a jedan od ključnih ciljeva je razvijanje djece u slobodne, neovisne i samostalne individue. Ovo podrazumijeva poticanje djece da razvijaju vlastitu svijest, kritičko razmišljanje, inicijativu i samopouzdanje kako bi postali sposobni donositi informirane odluke i djelovati neovisno u različitim situacijama.

Chen i Hamel (2023) smatraju da vlastiti stav i vrijednosti odgojitelja o učenju na otvorenom mogu potencijalno utjecati na njihove profesionalne uloge kada rade s djecom na otvorenom (Bilton 2020, prema Chen i Hamel, 2023). Međutim, uloga odgojitelja u vanjskom prostoru minimalno je istražena u literaturi. Ono što postoji ukazuje na to da učenje i igra na otvorenom mogu zahtijevati povećanu interakciju odraslih kako bi se iskoristile sve prednosti vanjskog prostora (Hunter i sur., 2020, prema Chen i Hamel, 2023). Slobodna igra i aktivnosti koje pokreću razvojno su prikladna iskustva za malu djecu (Cutter-Mackenzie i Edwards 2013; Tranter i Malone 2004, prema Chen i Hamel, 2023). Ravnoteža svake vrste iskustva može biti neophodna za njegovanje dječjeg užitka i poznavanja vanjskog prostora (Tranter i Malone 2004, prema Chen i Hamel, 2023). Hunter i suradnici (2020, prema Chen i Hamel, 2023)

predlažu da je uloga odgojitelja najvažnija u oblikovanju i poticanju iskustava učenja na otvorenom. Nadalje, pozivaju istraživače da istraže dječja iskustva u otvorenom prostoru kako bi bolje razumjeli aktivnosti u kojima sudjeluju i dali im glas. Odgojitelji također imaju zadaću osvješćivanja roditelja o tome koliko je važno boraviti na otvorenom i koje sve dobrobiti može priroda donijeti prilikom razvoja djeteta. Navedeno je moguće ostvariti putem različitih edukacija za roditelje. Samim time je iznimno važna suradnja između roditelja i odgojitelja te se poseban naglasak stavlja na povjerenje. Ukoliko djeca veliku količinu vremena provode u svojem domovima koristeći modernu tehnologiju, postoji velika mogućnost odbijanja boravka na otvorenom i sudjelovanja u raznim aktivnostima od strane djeteta jer ih smatra nepoznatima i definira ih kao manje važnima (Lorger, 2014). Kako bi odrasla osoba postala uzorom čije će ponašanje imati direktan utjecaj na dijete važno je vjerovati u ono što se čini i s oduševljenjem provoditi postupke. Primjer predstavlja pokus povrća na stolu. Djeca će se brže i lakše opustiti prilikom isprobavanja novih vrsta povrća ukoliko promatraju drugu djecu ili odrasle osobe kako uživaju prilikom jedenja u odnosu na verbalno objašnjavanje djetetu kako je povrće vrlo ukusno. Samim time, može se zaključiti kako su odgojitelji i roditelji uzori samo onda kada pokazuju vlastitu autentičnost u onome što rade.

6 ULOGA ODGOJITELJA U RIZIČNOJ IGRI

Novim i ubrzanim saznanjima, uloga odgojitelja postaje sve važnija prilikom stvaranja uvjeta za pružanje djetetu mogućnosti sudjelovanja u izazovnim okruženjima i poticanje na učenje tijekom slobodnih i spontanosti aktivnosti (Ljubetić, 2009). Prostorno-materijalnom organizacijom okruženja djetetu rane i predškolske dobi prenose se informacije s jasnom porukom. Odgojitelji u ovoj dobi djeci trebaju omogućiti procese učenja u kojima će biti dovoljno prostora za samoinicijativna djelovanja. Svoj pedagoški rad odgojitelji moraju planirati sukladno sposobnostima i potrebama djece. Usvajanje sposobnosti koje su potrebne za sudjelovanje u raznovrsnim aktivnostima, pozitivno utječe na procjenjivanje svojih mogućnosti kod djeteta (Hansen, Kaufmann i Saifer, 1999). Ovakav ishod se postiže nesputavanjem dječje prirodne radoznalosti. Uloga odgojitelja očituje se u pozornom promatranju djeteta uz pružanje mogućnosti za samostalno i samoinicijativno djelovanje (Slunjski, 2008). Drugim riječima, djeca pronalaze vlastite načine rješavanja različitih situacija i problema. Uz stvaranje socijalnih i prostorno-materijalnih uvjeta za razvoj individualnih sposobnosti djece, uloga odgojitelja uključuje i pružanje iskustva koje prethodi razvijanju osjećanja suglasnosti djeteta s vanjskom okolinom. Indirektna uloga odgojitelja je vidljiva u pružanju fleksibilne organizacije prostora i materijala jer neizravno potiče promjene kod djece rane i predškolske dobi (Petrović-Sočo, 2007). Omogućavanjem igara unutar različitih okruženja s naglaskom na vanjski prostor, dijete trenira svoje vještine u dovoljno izazovnim situacijama (Hansen, Kaufmann i Berke Walsh, 2004). Okruženja utječu na odgojitelje i njihove stavove prema rizičnoj igri. Samim time, važna je konstantna prilagodba odgojitelja i djece na uvjete koji u današnjem svijetu doprinose nesigurnosti, nepredvidivosti i promjenjivosti. Osim toga, neizostavna je uloga profesionalne kompetentnosti odgojitelja (Slunjski, Šagud i Brajša-Žganec, 2006). Norveški i australski odgojitelji imaju pozitivne stavove prema „riziku“ koji se javlja u aktivnostima djece te pojavu rizične igre procjenjuju osobito važnom za cjelokupan razvoj djeteta. Odgojitelji su povremeno zabrinuti zbog mogućih opasnosti i ozljeda koje se mogu pojaviti u rizičnoj igri zbog čega igra u konačnici izostaje. Važno je razvijati odnos povjerenja između djece rane i predškolske dobi i odgojitelja kako bi se djeca mogla samostalno okušati u različitim situacijama.

Odgojitelji imaju najvažniju ulogu u procesu formiranja čovjeka zbog čega moraju biti profesionalno osposobljeni (Lučić, 2007). Odgojitelji se smatraju nerazdvojnim i sastavnim dijelom institucijskih konteksta u kojima djeluju na temelju čimbenika kao što su znanje,

norme, uvjerenje i očekivanje. Autorica Miljak (1996) naglašava važnost odgojiteljevog djelovanja zbog utjecaja na određivanje daljnjeg tijeka pedagoškog rada i prakse koji su nastali kombiniranjem sljedećih čimbenika: znanje, stavovi, vrijednosti i iskustvo. Formalno, stručno i opće znanje se koristi za poticanje djetetovog razvoja (Tankersley i sur., 2012). Osim visoke razine obrazovanja, radu odgojitelja doprinose čimbenici osobnosti, duhovnosti, morala, izvorne kreativnosti, posrednog i neposrednog odnosa prema djetetu (Lučić, 2007). Organizacija i plan bogatih i poticajnih okruženja djetetu rane i predškolske dobi pruža prilike za iskušavanje novih situacija. Samim time, uloga odgojitelja je vrlo važna jer se kroz organizaciju okruženja može uočiti njihovo mišljenje o djeci, njihovim mogućnostima i aktivnostima. Odgojitelji trebaju pokazati razumijevanje prema ponuđenim aktivnostima (Slunjski, 2008) što je nemoguće bez njihove psihološke educiranosti (Slunjski, 2001). Kako bi odgojitelji mogli u današnje vrijeme razumijevati život djeteta rane i predškolske dobi, nužno je trajno usavršavanje i nadograđivanje formalno usvojenih znanja (Stevanović, 2003). Kroz provođenje odgojno-obrazovnog rada, odgojitelji svoje djelovanje trebaju temeljiti na suvremenim saznanjima te u njegovo središte staviti dijete. Odgojitelj treba polaziti od iskustva djeteta koje pozitivno doprinosi djetetovom cjelokupnom kognitivnom i psihomotornom razvoju (Maleš i Stričević, 2005). Također, treba dobro poznavati razvojna razdoblja djece i u skladu s njima, prilagođavati okruženja, materijale i sadržaje radi poticanja učenja, inicijative, autonomije i samostalnosti (Tankersley i sur., 2012). Kroz pedagošku praksu, didaktičko-metodičke pristupe i vlastiti odnos i ponašanje prema djeci rane i predškolske dobi, odgojitelji utječu na razvoj pozitivne slike o sebi kod djece. Na ovaj način dijete stječe samopouzdanje (Lučić, 2007). Odgojitelj treba djetetu pružiti mogućnost samoinicijativnog djelovanja kroz koje se stječe povjerenje u vlastite sposobnosti i sebe. Upravo zbog ovoga je važno da odgojitelji izbjegavaju provođenje intervencija koje djeca sama mogu provesti (Hansen, Kaufmann i Saifer, 1999).

Djelovanje odgojitelja se usko veže uz vlastite subjektivne, praktične teorije (implicitna pedagogija). Odgojiteljeve reakcije određuju razvoj odgoja i obrazovanja unutar ustanova (Petrović-Sočo, 2009), a implicitna pedagogija pojedinca iskazuje vrijednosti iz kojih se može prepoznati odgojiteljeva očekivanja i mišljenja o djeci (Slunjski, 2008). Kroz navedene vrijednosti je također moguće prepoznati, omogućuje li odgojiteljeva organizacija aktivnosti djeci samoinicijativnost i slobodu djelovanja ili su one rigidno isplanirane i direktno upravljane. Drugim riječima, stav odgojitelja utječe na mogućnost realizacije i sudjelovanja djece u aktivnostima rizične igre. U vlastitom radu odgojitelji trebaju djeci omogućavati neovisnost

prilikom stjecanja iskustava i znanja (Slunjski, 2001). Osim toga, odgojitelji neće biti u mogućnosti kreirati poticajno prostorno-materijalna okruženja ako nisu stekli ili nisu sigurni u svoja stručna znanja, vlastite sposobnosti za rukovođenje procesima odgoja i obrazovanja, posebice ukoliko pokazuje nepovjerenje prema djetetu, nerazumijevanje i nemogućnost suosjećanja. Na oblikovanje ponašanja djeteta rane i predškolske dobi utječe stav i uvjerenje odgojitelja kroz namjeru, želju i strah (Slunjski, 2011). Djeca su uskraćena za brojne aktivnosti uslijed nepovjerenja odgojitelja koji mogu pokazivati neprimjeren pristup (Slunjski, 2003). Autor Stevanović (2003) je objasnio zahtjevnost uloge odgojitelja jer rad s djecom rane i predškolske dobi zahtijeva kompetentnost, sposobnosti, psihičko i fizičko zdravlje. Nadalje, Slunjski, Šagud i Brajša Žganec (2006) su istaknuli važnost osobnih karakteristika odgojitelja zbog njihovog utjecaja na proces definiranog odgojno-obrazovnog rada. Uz preispitivanje očekivanja prema djeci, odgojitelji bi trebali provjeriti vlastite namjere kako bi se upoznali s vlastitom ličnosti (Slunjski, 2003). Slunjski (2001) navodi kako unutar odgojnih skupina prevladava ozračje koje nastaje kombinacijom odgojiteljevih namjera, osobnosti, identiteta, očekivanja, stavova, uvjerenja i odnosa s roditeljima djece i ostalim kolegama. Osim opće, stručne i metodičke stručnosti, Lučić (2007) opisuje sljedeće čimbenike demokratičnih odgojitelja: čimbenik razumijevanja i uvažavanja djetetove potrebe i sposobnosti, čimbenik podrške prilikom omogućavanja različitih situacija u kojima dijete može preuzeti odgovornost i samoinicijativnost, čimbenik usmjerenosti na djecu, čimbenik pružanja izbora, čimbenik povjerenja u djecu i njihove sposobnosti, čimbenik fokusiranosti na djetetov uspjeh umjesto na neuspjeh i čimbenik poticanja kreativnih način razmišljanja i izražavanja.

Stevanović (2003) unutar poželjnih osobina odgojitelja navodi čimbenike strpljivosti, korektnosti, susretljivosti, društvenosti, snalažljivosti, domišljatosti, vedre naravi te smisla za humor. Autori Slunjski, Šagud i Brajša-Žganec (2006) su naveli kako odgojitelji poznaju dječju psihologiju, djetetov razvoj i učenje, poznaju predškolski kurikulum, organiziraju poticajnu okolinu te posjeduju komunikacijske sposobnosti kako bi identificirali individualne potrebe djeteta i organizirali različite načine učenja. U ustanovama ranog predškolskog odgoja i obrazovanja odgojitelji imaju ulogu aktivnog promatranja djelovanja djeteta, prepoznavanja interesa i potreba djece, aktivnim angažmanom pridonose razvoju vještina kod djeteta kroz poticanje inicijativnog djelovanja i stimuliranjem na nastavak istraživanja (Hansen, Kaufmann i Saifer, 1999). Uz to, kroz čimbenike držanja tijela, pokreta, boje i tona glasa te izraze lica dolazi do predstavljanja tjelesnog i psihičkog integriteta odgojitelja. Dolazi do reflektiranja odgojiteljevih namjera, uvjerenja i stavova unutar prostorno-materijalnih okruženja pri čemu

osobnosti odgojitelja utječu na ozračja cijelih odgojno-obrazovnih skupina (Petrović-Sočo, 2007). Zadovoljstvo i radost odgojitelja pridonosi prilaženju odgojno-obrazovnoj praksi s visokom razinom oduševljenja. Na taj način također dolazi do promicanja razvoja djeca kroz njegovanje istraživačkog duha, intelektualne znatiželje, entuzijazma i empatije (Hansen, Kaufmann i Seifer, 1999). Takvi odgojitelji aktivno revidiraju i reorganiziraju svoje odgojno-obrazovne prakse u kojima se djeci nastoji pružiti situacije za pojavljivanje novih izazova unutar različitih okruženja. Ovakvim izazovima se zahtijevaju kreativni pristupi te se potiče želja za procesima istraživanja, otkrivanja i rješavanja problema (Petrović-Sočo, 2007). Navedeno dovodi do zaključka kako na djecu utječu cjelokupna ponašanja i osobnosti odgojitelja (Slunjski, 2003).

7 PRIMJERI DOBRE PRAKSE IGRE NA OTVORENOM I RIZIČNE IGRE IZ PRAKSE

U posljednjih 15-ak godina dolazi do sve većeg interesa za igrom na otvorenom što se očituje kroz zanimanje za škole u šumi te na otvorenom diljem Skandinavskog poluotoka (Tovey, 2010). 1950. godine je na području Švedske nastao izvorni koncept „šumskog školskog pristupa“ koji se nastavio širiti svijetom. Od 1980. godine na području Danske se ovaj koncept intenzivnije upotrebljava s predškolskom djecom, a koncept se od 1990. godine širi Ujedinjenim Kraljevstvom (Engleska, Škotska, Wales). Šumski vrtići se vode načelima uživanja na otvorenom, iskorištavanja okoliša i korištenja vanjskih okružja (prirodna bogatstva i materijala) za učenje. Na ovaj način zapažena je veća aktivnosti i upotreba osjetila koji pružaju dodatan poticaj razvoju dječje prirodne znatiželje i motivacije. Pozitivni učinci igre na otvorenom očituju se u razvoju samopoštovanja, neovisnosti, samopouzdanju, pozitivnim sklonostima učenju, vještinama i timskom radu te razvijanju partnerskih odnosa s roditeljima. Prepoznata je važnost odgojno-obrazovnih ishoda na otvorenom prostoru diljem svijeta zbog čega se ovaj koncept počeo širiti Afrikom, Australijom, Azijom, Europom, Sjevernom i Južnom Amerikom. Uz brojne primjere iz različitih dijelova svijeta, razina svijesti o važnosti *outdoor* koncepta je sve veća na području Republike Hrvatske. „*Moving and learning outside K2 + Erasmus projekt*“ je primjer akcijsko-istraživačkog projekta kojeg je podržala općina „Torres Vedras“ iz Portugala u kojem je sudjelovala i Republika Hrvatska. Projekt je proveden od 15.10.2017.-14.4.2020. Utvrđene su kulturološke razlike između sjevernih i južnih zemalja u pristupu procesima učenja kod predškolske dobi. Kod sjevernih zemalja, kurikulum i praktični pristup se temelje na slobodnim igrama i dječjim vođenim strategijama („child-led“). Preferira se autonomija i stvaranje kontakta s prirodom. Kod južnih zemalja istaknuta je želja za uspjehom i procesima koji su vođeni od strane odraslih. Preferira se sjedilački način poučavanja. Ovim projektom su se nastojali osmisliti alati koji bi pomogli da djeca počnu koristiti i vanjski prostor za učenje i razvijanje kroz igre na otvorenom, neovisne pokrete, autonomiju i kontakte i prirodnim okruženjem i lokalnom zajednicom. Također, projektom se željela uvesti promjena u percepciji svih važnih čimbenika predškolskog odgoja i obrazovanja o važnosti vanjskog prostora za učenje, razvijanje i blagostanje djece te su se željele poboljšati pedagoške kompetencije odgojitelja. Navedeno je ostvareno nizom aktivnosti koje su uključivale sve faktore predškolskog odgoja i obrazovanja od djece do jedinica lokalne samouprave.

Busija (2020) u svom radu navodi dvanaest aktivnost gore opisanog projekta MLO koje su zamišljene kao alati za poticanje otvorenosti za prihvaćanjem slobodne igre na otvorenom. Dvanaest aktivnosti je strukturirano ovisno o razini intervencije: 1) razina Unaprjeđenje znanja i mijenjanja stavova; 2) razina Praktičnih čimbenika kojima se olakšava igra na otvorenom; 3) razina Kreiranja poticajnih okruženja za igru i 4) razina Praktičnih aktivnosti. Raznolike aktivnosti potiču razvoj motoričkih, socijalnih, emocionalnih i kognitivnih vještina. U svim aktivnostima su navedeni opisi, sredstva i preliminarni koraci potrebni za njeno provođenje, ishodi razvoja i učenja za dijete, prijedlog za prilagođavanje ovisno o individualnim potrebama djece te prijedlozi za vrednovanja što je vidljivo u Tablici 2.

Tablica 2. Dvanaest aktivnosti projekta MLO.

Opći cilj: Unaprijediti znanje i mijenjati stavove	
AKTIVNOST 1 – „Sastanak s odgojno obrazovnim osobljem“	<ul style="list-style-type: none"> - razgovor o prošlosti i sadašnjosti, primjerice način igranja djece - do 20 sudionika koji se tijekom radionice zblžavaju kako bi se podigla svijest o važnosti igre na otvorenom - stvara se jasnija uloga odgojitelja i roditelja
AKTIVNOST 2 – „Radionica za roditelje“	<ul style="list-style-type: none"> - radionica o prednostima igara na otvorenom i objašnjavanje koliko je važan rizik - roditelje se podijeli u manje grupe te je važno njihovo aktivno sudjelovanje - cilj je povećanje svijesti uloge roditelja u nadziranju djeteta na otvorenom
Opći cilj: Objašnjavanje praktičnih čimbenika koji imaju za cilj olakšati igru na otvorenom	
AKTIVNOST 3 – „Odjeća i obuća za igru na otvorenom“	<ul style="list-style-type: none"> - odjeća i obuća u svim vremenskim uvjetima i situacijama prljanja: rezervna i vodootporna odjeća i obuća („zimski komplet“) i odjeća za ljetne prigode („ljetni komplet“) - treba održati sastanak s roditeljima kako bi im se objasnila važnost igara na otvorenom tijekom četiri godišnja doba i kako bi roditelji dobili popis potrebne odjeće i obuće koja se drži u vrtiću
Opći cilj: Kreirati poticajna okruženja za igru	
AKTIVNOST 4 – „Stvaranje novih mogućnosti“	<ul style="list-style-type: none"> - povećavanje vrijednosti postojeće strukture ili određenih elemenata poput tobogana i multifunkcionalnih struktura uz dodavanje elemenata iz prirode ili primjenjivanje „pop up“ igara korištenjem neoblikovanih materijala (trupac, kartonska kutija, guma, štap, daska, tkanina, konop) - važna je uključenost svakog djeteta

<p>AKTIVNOST 5 – „Povoljni trajni prostori“</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prilikom kreiranja trajnog prostora na igralištima je važna kreativnost i trenutne mogućnosti prostora - prostor za: kretanje, senzorička iskustva, socijalne interakcije, kreativno izražavanje, povezivanje s prirodom - aktivnosti različitih područja povoljno utječu na zdravlje, razvoj, učenje te se poboljšavaju socijalne, emocionalne i kognitivne vještine i kreativnost kod djeteta
<p>Opći cilj: Provođenje praktičnih aktivnost</p>	
<p>AKTIVNOST 6 – „Projekt građenja na otvorenom“</p>	<ul style="list-style-type: none"> - djecu se usmjerava na postupak gradnje, a ne konačan rezultat - koristi se drvo, čekić, čavao, nož, prirodni i reciklirani materijali - dijete treba upotrijebiti sposobnost rješavanja problema i sposobnosti pregovaranja i upravljanja zadacima - poboljšava se fina motorika, razvijaju se socijalne vještine, rukuje se s alatima koji mogu biti opasni, potiče se sudjelovanje i osjećaj pripadanja
<p>AKTIVNOST 7 – „Kontakt s prirodnim materijalima“</p>	<ul style="list-style-type: none"> - poput pijeska, vode, blata, biljaka, cvijeća, drveća, lišća - uvodi se pješčanik, vodeni zid, kanta, lopata, bova, lonac - poticanje kontakta s prirodom, razvija se fina motorika i kreativnost
<p>AKTIVNOST 8 – „Korištenje vanjskog okružja“</p>	<ul style="list-style-type: none"> - posjećivanje prirodnih okruženja, mogu se skupljati prirodni materijali poput kamenčića, školjki - prijevoz, hrana i potrebni materijali se dogovaraju s roditeljima - jačanje kontakta s prirodom, istraživanje novih okruženja, potiče se fizička aktivnost i motorički razvoj, senzorna integracija, socijalne vještine
<p>AKTIVNOST 9 – „Obrok na otvorenom“</p>	<ul style="list-style-type: none"> - na igralištima ili u prirodnim okruženjima uz poticanje djece na sudjelovanje u pripremi obroka, postavljanju i čišćenju prostora - plastični stolnjaci, vlažne maramice, namještaj za sjedenje, hrana koja se može jesti prstima, dekice, pribori za jelo - zdravi obrok, jačanje apetita, emocionalno povezivanje s hranom, susret s različitim okusima i teksturama, boravak na svježem zraku, razvijanje socijalnih vještina

<p>AKTIVNOST 10 – „Karta naselja“</p>	<ul style="list-style-type: none"> - stavlja se naglasak na iskustva djece i njihova uključivanja u lokalne zajednice - papiri, fotoaparati, kartoni, škarice, kompasi, znakovi zaustavljanja - na mapi se prikaže vanjski prostor predškolske ustanove pa djeca samostalno biraju koji dio će istraživati, karta stoji na zidu i služi kao alat za pripremanje narednih izleta - potiču se znanja o vlastitom okruženju, razvija se percepcija o prostoru, osjećaj pripadanja svom naselju, znanje o susjedstvu - razvoj kognitivnih, socijalnih i emocionalnih vještina, a upotrebom Google karti djeca stupaju u kontakt s IT tehnologijom i uče ju koristiti za nešto korisno
<p>AKTIVNOST 11 – „Umjetnost na otvorenom“</p>	<ul style="list-style-type: none"> - usmjerena na procese kreativnosti i vlastitog izražavanja što je moguće kroz dramsko-scenske centra na otvorenom, izrađivanje umjetnina od zemlje, izradu kostima od prirodnih materijala, plesnu i glazbenu aktivnost - naglasak na korištenju prirodnih materijala - dolazi do razvoja kreativnosti, mašte i fantazije, estetike, vlastitog izražavanja, samopoštovanja, finih motoričkih vještina, komunikacije, socijalnih vještina
<p>AKTIVNOST 12 – „Igra kretanja i tjelesne aktivnosti“</p>	<ul style="list-style-type: none"> - lovljenje stabla, potraga za blagom, različite tematske i tradicionalne igre, školica, preskakanje vijača - hula-hop, obruč, lopta, torba, kutija, krpa - razvijanje grubih motoričkih vještina i faktora kao što su koordinacija, ravnoteža, snaga, orijentacija u prostoru

Izvor: Tablica izrađena u svrhu izrade završnog rada.

Specht i suradnici (2023) navode kako diljem skandinavskih zemalja postoje klasični vrtići i vrtići na otvorenom. Vrtići na otvorenom omogućavaju boravak u potpunosti u većoj šumi ili ruralnom području bez formalnih igrališta. Härkönen (2013) u svom radu navodi kako finska djeca u javnom vrtiću minimalnih dva sata dnevno borave na otvorenom neovisno o vremenskim prilikama pri čemu se u brojnim vrtićima djecu redovito vodi u šumu. Iako su dječji vrtići na otvorenom najčešće vezani za skandinavske zemlje, u novije vrijeme bivaju sve popularnijima u brojnim drugim zemljama kao što su Australija, Kanada, Nizozemska, Njemačka pa čak i Hrvatska. Trenutno se u Hrvatskoj nalaze dva šumska vrtića. Prvi Waldforski vrtić pod nazivom Šumska vila je otvoren 2009. godine u blizini Zagreba dok je drugi šumski vrtić otvoren od strane psihologinje Franceske Miličević 2018. godine u Puli. Dječji vrtići na

otvorenom imaju različite nazive poput „dječji vrtići u prirodi“, „šumski vrtići“, „vrtići u grmlju“ ili „Waldkindergartens (Wald dječji vrtići)“ pri čemu je princip isti te se odnosi na provođenju što veće količine vremena u prirodi (Specht i sur., 2023). Učenje na otvorenom promiče zdravlje i poboljšava obrazovne rezultate što se smatra ključnom komponentom za razvoj djeteta (Härkönen, 2013). U Danskoj se nestrukturirane igre smatraju elementarnim dijelom danskog odgoja. Alexander i Sandahl (2016) navodi akronim „PARENT“ koji na hrvatskom jeziku znači roditelj, a odnosi se na odrednice koje su važne za odgajanje sposobne djece:

- *P – „Play“ – igra;*
- *A – „Authenticity“ – autentičnost;*
- *R – „Reframing“ – preoblikovanje;*
- *E – „Empathy“ – empatija;*
- *N – „No Ultimatums“ – bez ultimatum;*
- *T – „Togetherness“ – zajedništvo.*

Samim time, sudjelovanjem u slobodnim aktivnostima poput igre na otvorenom djeca uče spoznavati svijet oko sebe što im pomaže prilikom izgrađivanja slike o svijetu, a pritom postaju malim istraživačima i subjektima vlastitih razvoja uz razvoj vlastitih potencijala i samostalni odgoj. Šumski vrtići su često prvi pojam kojeg se ljudi prisjete kada razmišljaju o Danskoj. Novinarka Maja Medaković je 2020. godine napisala članak za portal Dnevnik.hr o šumskim vrtićima u Danskoj. Šumskih vrtića je u ovoj državi značajno više u odnosu na tradicionalne vrtiće. Samim time djeca se svakodnevno penju po stablima, šetaju po hladnoći, skaču po blatnjavim lokvama, rezbare razne drvene predmete nožem i barataju brojnim alatima. Danski odgojitelji ističu da je važna pretežita samostalnost djece. Ukoliko se djetetu stalno govori da se mora paziti i čuvati, izrast će u nesigurnu odraslu osobu. Novinarka Medaković je tijekom intervjuiranja odgojiteljice u danskom vrtiću došla do saznanja kako se tijekom 10-godišnjeg iskustva u šumskom vrtiću samo jedno dijete jače ozlijedilo te je u pitanju bilo lomljenje ruke uslijed pada s bicikle što je prema navodima odgojiteljice moguće i tijekom bilo koje druge okolnosti. Na internetskoj stranici KoHo pedagogije (<https://www.kohopedagogija.com/>) moguće je pronaći edukacije za odgojitelje o važnosti igre na otvorenom i rizične igre te primjere skandinavskih zemalja. Odgojiteljice savjetnice Azra Glavić i Sandra Mekanović te sveučilišna profesorica Sandra Kadum su napisale zanimljiv i koristan priručnik "Igrom do

znanja - primjeri dobre prakse u vrtiću" u kojoj objašnjavaju važnost igre i na koji način je moguće učiti kroz igru.

8 ZAKLJUČAK

Igra predstavlja intrinzičnu motivaciju djece koja im pomaže prilikom otkrivanja svijeta i svega što ih potiče čime se želi postići socijalizacija. Uloga igre se smatra neizostavnom unutar svih područja djetetova razvoja i učenja. Posjeduje vlastite odrednice, spontanost te se smatra oslobođenom od kazna i pravila izvana te je u konačnici sama sebi svrha. Odgojitelji u svom radu provode procese pripremanja, sakupljanja, razmišljanja, planiranja, praćenja razvoja, dokumentiranja, poticanja i motiviranja djece. Odgojitelji trebaju biti fleksibilni i u stalnoj interakciji s djecom. Nadalje, trebaju znati procijeniti u kojem se trenutku trebaju uključiti u dječje igre bez remećenja tijeka igre dok pozitivna ponašanja odgojitelja imaju utjecaj na analizu igre i primjenjivanje dječjih ideja za njezino realiziranje. Odgojitelji kao promatrači, zainteresirani promatrači i suigrači te odgojitelji kao voditelji predstavljaju samo tri od brojnih uloga koje odgojitelji u vrtićkim ustanovama mogu preuzeti. Trebaju znati prepoznati važnost igre na otvorenom i rizične igre zbog čega je važno njihovo cjeloživotno obrazovanje. U Republici Hrvatskoj je zanemarena važnost igre na otvorenom zbog čega je važno pregledati kurikulume skandinavskih zemalja kako bi se djeca suvremenog svijeta razvijala u korisne članove društva. Odgojitelji kroz svoj rad mijenjaju mišljenja javnosti kako bi prenijeli poruku da odgojitelji nisu osobe koje vrijeme s djecom provode samo „igrajući se“. Igru se može definirati kao spontanu aktivnost koja kada je pravilno usmjerena ima utjecaj na procese učenja djece. Igram odgojitelji provode odgoj i obrazovanje djeteta te „igra“ iziskuje velike angažmane od strane odgojitelja.

9 LITERATURA

- Alexander, J. J., i Sandahl, I. (2016). *The Danish way of parenting: What the happiest people in the world know about raising confident, capable kids*. Penguin.
- Belknap, E., i Hazler, R. (2014). Empty playgrounds and anxious children. *Journal of Creativity in Mental Health*, 9(2), 210-231.
- Berk, L. E., Keresteš, G., Jagodić, G. K., i Čorkalo, D. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Naklada slap.
- Busija, N. (2020). *Prilike u igri na otvorenom* (Završni rad, Sveučilište u Zagrebu. Učiteljski fakultet).
- Chen, K., i Hamel, E. E. (2023). Toddler play preferences and the teacher's role in the outdoor play environment. *European Early Childhood Education Research Journal*, 31(3), 376-398.
- Duran, M. (1995). *Dijete i igra*. Naklada Slap (2. Izdanje).
- Durant, S. (2012). *Outdoor Play: Play in the EYFS*. Andrews UK Limited.
- Hajdin, Lj. (2018). Pedagoška dokumentacija kao jedan od alata razvoja metakognicije djece. U: Višnjić Jevtić, A., *Zajedno rastemo* (str. 127-133). Čakovec: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Hanscom, A. (2018). *The decline of play outdoors in children - and the rise in sensory issues*, Early Childhood Education. Preuzeto s: <https://urbangreendesign.org/wp-content/uploads/2020/10/The-Divine-of-Outdoor-Play-and-the-Rise-in-Sensory-Issues-1.pdf> (Pristupila 10.1.2024.)
- Hansen, K. A., Kaufmann, R. K., Burke Walsh, K. (2006). *Kurikulum za vrtiće: Razvojno - primjereni program za djecu od 3 do 6 godina*. Zagreb: Korak po Korak.
- Hansen, K., Kaufmann, R., i Saifer, S. (1999). *Odgoj za demokratsko društvo: Priručnik za odgojitelje i roditelje*. Zagreb: Mali profesor.

- Härkönen, U. (2013). Pedagogical systems theory as a cornerstone of sustainable early childhood and preschool education. *Reorientation of teacher education towards sustainability through theory and practice.*, 411.
- Hlad, I. (2022). *Igra djece rane i predškolske dobi na otvorenom* (Završni rad, Sveučilište u Zagrebu. Učiteljski fakultet).
- Howes, C., i Smith, E. W. (1995). Relations among child care quality, teacher behavior, children's play activities, emotional security, and cognitive activity in child care. *Early Childhood Research Quarterly*, 10(4), 381-404.
- Kamenečki M., Pereković, P. (2016). Oblikovanje dječjih igrališta. Preuzeto s: <https://korak.com.hr/oblikovanje-djecjih-igralista/> (Pristupila: 15.1.2024.)
- Katavić, P. (2019). Organizacija i planiranje odgojitelja za boravak na otvorenom: akcijsko istraživanje. *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 68(2), 573-595.
- Klarin, M. (2017). *Psihologija dječje igre*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Krmelj, P. (2022). Pozitivna klima i poticajno okruženje za učenje. *Varaždinski učitelj: digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje*, 5(8), 312-318.
- Liu, J., i Birkeland, Å. (2022). Perceptions of risky play among kindergarten teachers in Norway and China. *International Journal of Early Childhood*, 54(3), 339-360.
- Lorger, M. (2014). Motoričko učenje u predškolskoj dobi. U I. Prskalo, A. Jurčević – Lozančić, Z. Braičić (Ur.) *14. dani Mate Demarina*. Suvremeni izazovi teorije i prakse odgoja i obrazovanja. (str. 169-176). Zagreb: Učiteljski fakultet.
- Louv, R. (2008). *Last child in the woods: Saving our children from nature-deficit disorder*. Algonquin Books.
- Lučić, K. 2007). Odgojiteljska profesija u suvremenoj odgojno-obrazovnoj ustanovi. *Odgojne znanosti*, 9(1(13)), 151-165.
- Ljubetić, M. (2009). *Vrtić po mjeri djeteta, priručnik za odgojitelje i roditelje*. Zagreb: Školske novine.

Maleš, D. i Stričević, I. (2005). *Odgoj za demokraciju u ranom djetinjstvu. Priručnik za rad s djecom predškolske dobi na usvajanju humanih vrijednosti*. Zagreb: Udruženje Djeca prava.

Mendeš, B., Marić, Lj., Goran, Lj. (2020). *Dijete u svijetu igre*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Miljak, A. (1996). *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja: model Izvor*. Velika Gorica: Persona.

Moss, S. (2012). Natural Childhood. Preuzeto s <https://bobbloomfield.files.wordpress.com/2013/02/natural-childhood-report.pdf> (Pristupila 13.1.2024.)

Nikiforidou, Z. (2017). The Cotton Wool Child. U: Owen, A. (ur.) *Childhood today* (str. 11-22). London: SAGE Publications Ltd.

Nikiforidou, Z. (2013). Risk taking in play. Petrović - Sočo, B. i Višnjic - Jevtic, A., (ur.), *Play and playing in early childhood*. European scientific and professional conference: OMEP. 56-61.

Petrović-Sočo, B. (2009). Značajke suvremenog naspram tradicionalnog kurikuluma ranog odgoja. *Pedagogijska istraživanja*, 6(1-2), 123-136.

Petrović-Sočo B. (2007). *Kontekst ustanove za rani odgoj i obrazovanje-holistički pristup*. Zagreb: Mali profesor.

Sandseter, E. B. H., Kleppe, R., i Sando, O. J. (2021). The prevalence of risky play in young children's indoor and outdoor free play. *Early Childhood Education Journal*, 49, 303-312.

Sandseter, E. B. H., Cordovil, R., Hagen, T. L., i Lopes, F. (2020). Barriers for outdoor play in early childhood education and care (ECEC) institutions: Perception of risk in children's play among European parents and ECEC practitioners. *Child Care in Practice*, 26(2), 111-129.

Sandseter, E. B. H. (2009). Characteristics of risky play. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 9(1), 3-21.

Slunjski, E. (2015.) *Izvan okvira- kvalitativni iskoraci u shvaćanju i oblikovanju predškolskog kurikuluma*. Zagreb: Element

- Slunjski, E. (2008). *Dječji vrtić zajednica koja uči*. Zagreb: Spektar Media.
- Slunjski, E. (2003). *Devet lica jednog odgajatelja / roditelja*, Zagreb: Mali profesor.
- Slunjski, E. (2001). *Integrirani predškolski kurikulum: rad djece na projektima*. Zagreb: Mali profesor.
- Slunjski, E., Šagud, M., i Brajša-Žganec, A. (2006). Kompetencije odgojitelja u vrtiću–organizaciji koja uči. *Pedagoška istraživanja*, 3(1), 45-58.
- Specht, I. O., Larsen, S. C., Nielsen, A. K., Rohde, J. F., Heitmann, B. L., i Jørgensen, T. S. (2023). Types of kindergarten and their relationship with parental and children's socio-demographic characteristics in Denmark. *PloS one*, 18(7), e0288846.
- Stevanović, M. (2003). *Predškolska pedagogija*. Andromeda: Sveučilište u Rijeci.
- Šagud, M. (2002). *Odgajatelj u dječjoj igri*. Školske novine.
- Tankersley, D. (2012). Teorija u praksi: priručnik za profesionalni razvoj odgojitelja. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po korak. 1. *U vašem odgojno-obrazovnom radu najzastupljenije su istraživačke aktivnosti: a. Vode*, 1(2), 3.
- Tomljanović, J. (2012). Djeca rane dobi u igri na otvorenom. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 18(68), 12-15.
- Tovey, H. (2010). *Playing on the edge: perceptions of risk and danger in outdoor play*. London, Los Angeles: SAGE Publications.
- Valjan Vukić, V. (2012.). Prostorno okruženje kao poticaj za razvoj i učenje djece predškolske dobi. *Magistra Iadertina*, 7(7), 123-132.
- Visković, I., Sunko, E., Mendeš, B. (2019). Children's Play – The Educator's Opinion. *Education Sciences*, 9(4), 266.
- White, J. (2008). *Playing and learning outdoor: Making Provision for high quality experiences in the outdoor environment*. Abingdon, Oxon & New York: Routledge.

POPIS SLIKA

Slika 1. Model kognitivne stimulacije (Klarin, 2017).....	16
---	----

POPIS TABLICA

<i>Tablica 1.</i> Ponašanja odgojitelja (Šagud, 2002, str. 25).....	18
<i>Tablica 2.</i> Dvanaest aktivnosti projekta MLO.	31

Izjava o samostalnoj izradi rada

IZJAVA

o samostalnoj izradi rada

izjavljujem da sam ja TENA ANDRIJANIĆ student PREDDIPLOMSKOG SVEUČILIŠNOG STUDIJA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE Učiteljskog fakulteta u Zagrebu s odsjekom u Petrinji samostalno izradila rad na temu „Suvremena uloga odgojitelja u igri na otvorenom“ koristeći se literaturom, vlastitim znanjem te uz sumentorstvo profesorice Anabele Kunert mag. praesc. educ.

U Petrinji, 9. srpnja. 2024.

Tena Andrijanić